1984/85:121

Onsdagen den 17 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

16 § Kulturarbetarnas skatteförhållanden m. m. (forts. från prot. 120)

Fortsattes överläggningen om skatteutskottets betänkande 1984/85:28.

Anf. 73 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Vi har i dag att behandla – som tidigare har framkommit – regeringens proposition 1984/85:93 och skatteutskottets betänkande 28 beträffande kulturarbetarnas skatteförhållanden. Även en del andra rörelseidkare – dock icke idrottsmän – jämförs med kulturarbetare. Kulturutskottet har beretts tillfälle att avge ett yttrande, som är bifogat till betänkandet.

Kulturarbetarnas skatte- och avgiftsfrågor har diskuterats under många år. Konstnärerna och deras organisationer har kritiserat skatte- och avgiftsförhållandena, och i slutet av 1970-talet beslöt riksdagen efter en s-motion på kulturutskottets hemställan att begära att en utredning skulle tillsättas. Kulturskattekommittén blev färdig med sin utredning 1983, och den remissbehandlades på sedvanligt vis. I stort har kommitténs förslag mottagits på ett positivt sätt. Regeringens proposition grundar sig på kommitténs förslag.

Det är ett obestridligt faktum att ett levande kulturliv är något som samhället inte kan vara utan. Kulturen lämnar efter sig bestående värden och gör vårt liv rikare. Samhället stöder ju också kulturlivet på olika sätt.

Däremot är det något av det svåraste som finns att skapa rättvisa när det gäller konstnärernas skatte- och avgiftsfrågor. Som det framkommer i propositionstexten har det varken från kulturarbetarnas eller kommitténs sida gjorts gällande att statsmakterna via beskattningen skall ekonomiskt stödja kulturarbetarna. Avsikten med förslag som lagts fram är att ge en rättvisare beskattning för denna yrkesgrupp.

Varför har det då varit så svårt att få till stånd rättvisa i konstnärernas skatteförhållanden? Det hänger givetvis samman med deras speciella

arbetssituation. Skiljelinjen mellan det privata och yrkesutövningen är svår att dra. Man kan inte mäta antalet tavlor med det förbrukade antalet färgtuber, om man nu skall förenkla det hela. Jag instämmer med kulturutskottet, som har konstaterat i sitt yttrande till skatteutskottet att särskilda villkor gäller för kulturarbetarnas skapande: många gånger kan ett intensivt och långvarigt arbete visa sig vara ofruktbart och inte leda till något resultat som kan avläsas i form av produktion.

Kulturarbetarna har framfört önskemål om ett särskilt inkomstslag för litterära och konstnärliga yrkesutövare. Kulturskattekommittén har inte föreslagit något sådant, med hänsyn till betydande administrativa nackdelar. Däremot föreslog kommittén att en bestämmelse införs om att litterär eller konstnärlig verksamhet skall anses yrkesmässigt bedriven även om ett egentligt vinstsyfte inte förelegat men verksamheten medför eller kan medföra intäkter. Regeringen har inte föreslagit något nytt rörelsebegrepp, eftersom den nuvarande formuleringen – yrkesmässigt bedriven förvärvsverksamhet – bäst klargör skillnaden till hobbyliknande verksamhet, och kommitténs förslag skulle kunna leda till missbruk.

I motion nr 283 har föreslagits ett nytt inkomstslag för dem som utövar konstnärligt arbete. Som jag tidigare nämnde föreslog kommittén inte heller detta. Denna fråga skall penetreras vidare, och skatteutskottet anser att kulturarbetarnas särproblem skall lösas på annat sätt, eftersom det vore svårt att försvara nya lagar som skulle innebära att några yrkesgrupper skulle behandlas helt annorlunda i vårt system, där riktlinjen är rättvisa och lika behandling. Jag vill inte polemisera i onödan med motionärerna bakom motion nr 283, men det vore väl egendomligt om man helt skulle befria en viss yrkeskategori från skatt. Hur mycket man än värnar om kulturarbetarna kan man inte ha förståelse för ett sådant förslag.

När det gäller bokföring och deklaration har kommittén föreslagit förenklingar av reglerna för kulturarbetare med årsinkomst motsvarande 20 basbelopp. I motion 283 yrkas att kommitténs förslag genomförs. Kommitténs förslag föranledde protester mot införandet av särskilda bokföringsregler för en viss yrkesgrupp. I detta sammanhang har liknelser gjorts med småföretagen i allmänhet.

1980 års företagsskattekommitté har nyligen lagt fram ett förslag om en s. k. staketmodell, som skulle innebära ett fondsystem med lägre beskattning för icke uttagna medel. Förslaget har som bekant inte varit föremål för prövning; och utskottet har således avstyrkt motionen 283. Utskottet anser också att en utlovad informationsskrift skulle avhjälpa kulturarbetarnas svårigheter beträffande regeltolkning.

I propositionen föreslås en rätt till avdrag för utvecklingskostnader – utgifter från tiden innan en verksamhet utvecklas till rörelse. Avdrag får göras för löpande omkostnader för kalenderåret i fråga och även för det närmast föregående året. Avdraget skall utnyttjas mot rörelseintäkter under de sex första rörelseåren och får inte leda till underskott något av åren.

Förslaget innebär egentligen ett avsteg från de vanliga principerna i och med att utgifterna från föregående år blir avdragsgilla.

Kommittén har föreslagit avdragsrätten för utgifter från andra och tredje året före rörelsens påbörjande. Ur rättvisesynpunkt och kontrollsynpunkt skulle en längre tidsgräns inte vara försvarbar. Man får avvakta i denna fråga. Utskottet ansluter sig till propositionen och avstyrker den moderata reservationen nr 1 och centerpartiets och folkpartiets reservation nr 2 med förslag om en tidsgräns på två resp. tre år. Jag yrkar således avslag på reservation 1 och 2 samt de motioner som sammanhänger med dessa reservationer.

I propositionen föreslås en utvidgning av avdragsrätten, om egen bostad utnyttjas i rörelsen. Förutsättningen är att minst 800 timmars arbete utförts i bostaden under året, dvs. enklare uttryckt två arbetsdagar per vecka i genomsnitt. Det schablonmässiga avdraget skulle vara 2 000 kr. för egen fastighet och 4 000 kr. om arbetet har utförts i en hyresfastighet. Motiveringen för olika avdragsbelopp är enkel. I och med att man för en egen villafastighet kan dra av räntor på fastighetslån bör avdragsbeloppet vara lägre i det fallet än om man hyr bostaden. Enligt kulturskattekommitténs förslag skulle kostnaderna vara avdragsgilla om verksamheten i väsentlig mån hindrat lokalens användning för bostadsändamål. I propositionen föreslås emellertid, som jag nyss nämnde, schablonavdrag.

Utskottet ansluter sig till det i propositionen föreslagna schablonavdraget. Det är enklare och man slipper kontrolluppgiften.

I en gemensam reservation nr 3 har de borgerliga partierna yrkat på lika avdragsbelopp, och man hänvisar bl. a. till kommittéförslaget. Jag yrkar avslag på reservation nr 3 och de dithörande motionerna.

Det bör också nämnas att i propositionen vidare föreslås, enligt kommitténs förslag, att de resor som ingår i verksamheten skulle bli avdragsgilla. Det måste vara en glad nyhet för många konstnärer och kulturutövare. I propositionen föreslås också att inkomst av tjänst hänförs till A-inkomst. Utskottet ansluter sig till förslaget, och jag konstaterar samtidigt att motionerna från förra riksmötet nr 597 och 2075 är tillgodosedda. Yrkandena innebar att arbetsstipendier och liknande skulle föras till A-inkomst.

Kulturskattekommittén hade föreslagit särskilda taxeringsnämnder för granskning av kulturarbetarnas deklarationer. Regeringen konstaterade att den framtida taxeringsorganisationen utreds av skatteförenklingskommittén och att kulturarbetarnas deklarationer bör, så länge man avvaktar utredningens förslag, granskas av sådana särskilda nämnder som är avsedda för granskning av komplicerade fall.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag och yrkar avslag på motioner där det föreslås speciella taxeringsnämnder.

Herr talman! Till slut vill jag behandla reservation nr 4 rörande inkomstutjämning genom fondavsättning. Tanken är att professionella idrottsmän och andra med extremt höga inkomster under en begränsad tid skulle kunna avsätta medel – skattefritt – i en fond för senare uttag. Jag nämnde tidigare att företagsskattekommittén har lagt fram ett förslag – dock inte slutgiltigt – om en modell för beskattning av näringsverksamhet som bygger på grundtanken att i verksamheten uppkommen vinst skulle stå kvar i verksamheten för att beskattas med en låg statlig skatt.

Jag vill säga till Bo Lundgren att detta inte är rätta tillfället för en allmän skattedebatt. När det gäller utländska forskare är det internationell praxis att behandla dessa annorlunda.

Jag vill fråga Kjell Johansson varför ni inte löste detta problem under den borgerliga regeringstiden, med två folkpartistiska finansministrar?

Vi kan emellertid inte, som sagt var, gå händelserna i förväg, och jag yrkar avslag på reservation nr 4 samt på alla motioner där denna fråga behandlas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till propositionen 93 och till hemställan i skatteutskottets betänkande 28 samt avslag på reservationerna.

Denna proposition innebär väsentliga förbättringar för kulturarbetare i detta land.

Anf. 74 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Erkki Tammenoksa säger att detta inte är rätta tillfället för en allmän skattedebatt. Nej, det verkar aldrig vara rätta tillfället för socialdemokraterna. De vill ha ett högskattesamhälle och är tydligen beredda att acceptera de negativa konsekvenserna av det.

I det betänkande som nu diskuteras är det tre frågor som tas upp till egentlig debatt. Det gäller först för hur många år innan det år en rörelse påbörjas som man får dra av utvecklingskostnader. Regeringen föreslår ett år, vi föreslår i vår reservation två år och i en mittenpartireservation föreslås tre år. Det är naturligtvis mycket svårt att objektivt fastställa vilket av dessa förslag som är det mest rimliga. Det kan dock konstateras att ett år är alltför kort tid för att man skall kunna ta hänsyn till de fall där rörelseidkare under speciella omständigheter arbetar upp en rörelse innan den verkligen sätter i gång.

När det gäller de två andra frågorna, som rör arbetslokaler och skatteutjämning för inkomsttagare med extremt höga inkomster under vissa perioder, skulle jag vilja ställa två frågor till Erkki Tammenoksa.

Vi anser att det bör finnas en annan princip som fastställer när man har rätt till avdrag för arbetsrum. Om rummet faktiskt inte kan användas för bostadsändamål skall det enligt denna princip vara klarlagt att det kan konstitueras ett avdrag. Jag vill fråga Erkki Tammenoksa: Vad är det som gör att det skall vara ett lägre schablonavdrag om man utför arbetet i egen bostad? Utskottsmajoriteten skriver att det är "rimligt med ett lägre schablonavdrag" i detta fall. Varför är det rimligt? Det står inte i betänkandet.

Den sista frågan som diskuteras gäller alltså utjämning av inkomster för inkomsttagare med extremt höga inkomster under kort tid, exempelvis professionella idrottsmän.

Jag vill fråga Erkki Tammenoksa: Hur kan man hänvisa till ett förslag som syftar till att ändra reglerna för beskattning av rörelse, jordbruksfastighet och möjligen annan fastighet, när det för dessa människor rör sig om inkomst av tjänst? Ni hänvisar till staketmodellen, men den rör inte inkomst av tjänst. På vad sätt skulle denna modell kunna hjälpa den idrottsman som har höga inkomster, vilka redovisas under inkomst av tjänst?

Anf. 75 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När man säger att propositionen när det gäller rätten till avdrag för utvecklingskostnaderna ur rättvise- och kontrollsynpunkt skulle vara bättre än vad som föreslås i reservationerna blir jag ganska förvånad. Det är väl inte många som tror att denna grupp kulturarbetare endast har ett års förberedelsetid innan man startar en rörelse. Det kan röra sig om en betydligt längre tid än vårt förslag till tidsgräns, nämligen tre år, men vi har ansett att en treårsperiod är rimlig för att man i någon mån skall kunna tillgodose de berättigade krav som ställs. Är det så att man har ett intresse av att ge stöd till ett avdrag för utvecklingskostnaderna, borde man faktiskt gå den väg som anvisas i reservation 2.

När det sedan gäller vad som föreslås beträffande arbetslokal är jag förvånad både över att regeringen lagt fram ett sådant förslag och över att majoriteten i utskottet har accepterat det. Utskottsmajoriteten säger att om lokalen har använts 800 timmar per år skall man få göra avdrag för den. För det första: Hur skall man kunna kontrollera – och hur skall den enskilde kunna beräkna, skulle jag nästan vilja fråga – hur många timmar han har varit i arbetslokalen, om man nu skall gå efter bokstaven? Det skulle vara betydligt bättre att vederbörande fick uppge om rummet eller de aktuella kvadratmeterna inte har kunnat utnyttjas för bostadsändamål. Det måste väl vara detta som skall vara avgörande när det gäller om avdragsrätten är befogad eller inte – inte hur många timmar vederbörande har befunnit sig i lokalen. Arbetet kan ju vara utformat så, att en del utföres i bostaden och en del utanför bostaden, men lokalen kan vara upptagen hela tiden och kan därmed inte användas för bostadsändamål.

Beträffande den enhetliga taxeringen förmodar jag att vi är ganska eniga om att man skall ge möjlighet för kulturarbetarna att medverka vid taxeringen, dels genom att det ingår kulturarbetare i taxeringsnämnderna, dels genom att man får vara med i överläggningar med riksskatteverket när det gäller utformningen av den information som skall gå ut.

Beträffande reservation 4, om idrottsmännen, har redan Bo Lundgren nämnt att man även denna gång tillgriper staketmodellen som en räddningsplanka. Jag kan inte finna att man kan hänföra den grupp idrottsmän som har åberopats i motionerna och i reservationen till gruppen näringsidkare. I och med detta har man egentligen inte kunna ge något svar på den här punkten.

Vi ser de problem som uppstår, och vi ser hur människor bosätter sig utomlands. I reservationen har gjorts en blygsam anhållan om att man skall utreda frågan. Jag är förvånad över att man inte har kunnat tillmötesgå detta.

Anf. 76 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Riktlinjen i vårt skattesystem är rättvisa och likformig beskattning, sade Erkki Tammenoksa i början av sitt anförande. Det är ett besked som jag hälsar med stor glädje. Jag förutsätter då att ni från socialdemokratins sida kommer att upphäva den orättvisa beskattningen av utländska forskare – orättvis i förhållande till svenska forskares beskattning. Jag förutsätter även att ni drar tillbaka propositionen om skatterabatt, som

varken leder till rättvis eller likformig beskattning och som faktiskt missgynnar den grupp som vi talar om, kulturarbetarna, speciellt mycket.

Jag fick en fråga som gällde varför vi inte löste frågan om idrottsmännens beskattning när vi besatte posten som budgetminister under så lång tid. Jag vill gärna svara på den frågan. Ni hade 44 år på er att ställa till med en massa sådana här problem. Vi hade några få år på oss, och vi hann inte lösa alla problem på denna tid.

Men det tjänar inte så mycket till att diskutera den saken. Det bästa vore egentligen att diskutera den fråga som vi just nu har för ögonen. Den handlar i stor utsträckning om förnyelse av kulturlivet och möjligheterna för människor att starta konstnärlig verksamhet. Ur rättvisesynpunkt skulle det då inte vara riktigt att man, innan man startar rörelsen, fick avdrag längre tid än ett år framåt. Faktum är, Erkki Tammenoksa, att man redan nu får avdrag för vissa saker längre fram i tiden. Om man exempelvis tar med sig inventarier eller annat som ingångskapital i en sådan rörelse, så får man göra värdeminskningsavdrag för dem senare. Det är bara vissa kostnader som man inte får göra avdrag för. Orättvisan blir alltså inte större. Tvärtom blir det lättare att komma i gång med konstnärlig verksamhet – och det är dit vi syftar från folkpartiets sida med våra förslag i den här frågan.

Anf. 77 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Jag skall försöka svara på de ställda frågorna.

När det gäller ett utvecklingsår, innan verksamheten startar, så upprepar jag vad jag sade, nämligen att vi får återkomma i den här frågan. Dessutom gäller det faktiskt en kontrolluppgift – att gå tillbaka och kontrollera alla år innan verksamheten har kommit i gång. Vi får börja med ett år.

Beträffande 800 timmar är det väl vad som uppfattas vara ett rimligt användande av egen bostad. Såvitt jag förstår eftersträvar man enkelhet. Jag tror inte att man här skall ha något kontrollsystem.

När det gäller staketmodellen, som ofta dyker upp, har vi den faktiskt med i spelet. Idrottsmännens höga inkomster och problemen i samband därmed hör inte till de större problemen i det svenska samhället. Staketmodellen är intressant, och det var därför jag tog upp den. Sedan kan man utveckla tanken som sådan.

Om vi nu skall tala om varför man inte genomförde något under de 44 år som socialdemokraterna hade makten, så vill jag säga att då hade vi *en* tennisspelare av världsklass. Sedan har det blivit fler. Det är en helt ny fråga, kan man säga.

En undersökning i Danderyd gällde en grupp kapitalägare och storinkomsttagare som flydde landet. De betalade ungefär 34 % i skatt. Man kan diskutera hur länge som helst vilka som flyr och hur orimlig beskattning de har.

Detta är i stort mitt svar till frågeställarna.

Till slut vill jag säga att jag tror att vi är ense ganska långt i den stora fråga som det gäller i dag – kulturarbetarnas skatteförhållanden. Det är ett stort steg framåt.

Anf. 78 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Erkki Tammenoksa säger att längre tid än ett år kan man inte ta med utvecklingskostnaderna ur kontrollsynpunkt. Det vittnar om att man inte har så stort förtroende för kulturarbetarna. Om man nu skulle göra en förbättring för dem, så tycker jag att man skulle ta större hänsyn till den verkliga tid som sannolikt går åt innan de får en rörelse i gång. Då borde man kunna att ta med en väsentligt större del av den tid då de har haft utvecklingskostnader.

När det gäller de 800 timmarna och avdrag för arbetslokal fick jag närmast ett intryck av att dessa 800 timmar valts av en slump. Frågan hur de skall beräknas och kontrolleras fick jag inget svar på. Då anser jag för min del att det vore betydligt rimligare att man tog hänsyn till om lokalen till väsentlig del inte var användbar som bostad.

Beträffande idrottsmännen vill jag framhålla att staketmodellen är utformad för att kunna tillämpas för rörelseidkare. Jag kan inte förstå att sådana som i detta sammanhang måste jämföras med löntagare hänförs till den grupp vid vilken man skulle kunna använda staketmodellen. Man får intrycket – som tidigare framhållits – att vederbörande använder staketmodellen närmast för att man inte har något argument eller motiv för sitt negativa ställningstagande.

Anf. 79 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! När det gäller utvecklingskostnader innan en rörelse startas kunde man åtminstone vara överens om en sak: det tar i varje fall mer än ett år för att utveckla en rörelse, så att den ger ett överskott. Med hänsyn till kontrollaspekten blir det fråga om en avvägning. Man kan tänka sig två år, och naturligtvis också tre år. Ett år är i alla fall en för kort tid i sammanhanget.

När det gäller kontrollaspekterna vid avdrag för arbetsrum vill jag framhålla att det torde vara mycket enklare att ta den modell som anges i den borgerliga reservationen. Den modell som socialdemokraterna föreslår innebär ju att man måste försöka fastställa antalet arbetade timmar, vilket torde vara mycket svårare än att fastställa huruvida ett arbetsrum kan användas för bostadsändamål eller inte. Fortfarande väntar jag på svaret på frågan: Vad är det som gör att det är rimligt att man bara får göra avdrag med hälften, om man har arbetsrum i egen bostad i motsats till vad som gäller om man har arbetsrum i en hyrd bostad eller i en bostadsrättslägenhet? Som jag ser det är detta helt orimligt. Men vad är det som gör att majoriteten finner det rimligt? Som Stig Josefson sade – liksom också jag tidigare – har staketmodellen ingenting att göra med idrottsmän eller andra som har inkomst av tjänst och som tillfälligtvis har mycket höga inkomster. Majoriteten har här helt enkelt gjort ett misstag. Frågan blir då vilka andra motiv som finns för att man avvisar tanken på en resultatutjämning, eftersom en sådan accepterats i andra sammanhang.

Sedan är det så, Erkki Tammenoksa, att allt vad vi nu diskuterar emanerar från det faktum att vi har mycket höga marginalskatter i Sverige. Även om

det under de senaste åren har skett en sänkning – man skulle enligt vår mening ha kunnat gå längre, men det är ju här ändå fråga om någonting positivt – har man momentant beskattat mycket höga inkomster med upp till 80 %. När det är fråga om rörelse kan det tillkomma arbetsgivaravgifter och annat, vilket innebär att det blir ännu högre marginaleffekter. Detta är inte rimligt. Regeringen har också varit tvungen att föreslå undantagsbestämmelser, t. ex. beträffande utländska forskare. Det märkliga är att utländska forskare har speciella skattebestämmelser. För svenska forskare gäller inte sådana bestämmelser. Det här gör att inte bara idrottsstjärnor flyr Sverige utan också andra personer, personer med kvaliteter som är mycket värdefulla för vårt land. Det kan gälla tekniker och forskare av olika slag. Det här är ett symtom på att någonting är sjukt i det svenska skattesystemet: de alltför höga marginalskatterna.

Anf. 80 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Erkki Tammenoksa säger att det skulle vara omöjligt att gå tillbaka mer än ett år för att kontrollera vilka kostnader exempelvis en konstnär har haft. I princip gäller detsamma om vederbörande har drivit sin rörelse i tre år. Vill man gå tillbaka och kontrollera den deklaration som har avgivits på heder och samvete, får man alltså begära in handlingarna och verifikationerna. Precis samma sak gäller för de tre föregående åren. Det är alltså inte konstigare än så.

Sedan biter Erkki Tammenoksa sig fast vid staketmodellen. Som tidigare framhållits gäller det inte idrottsmän som har inkomst av tjänst. En idrottsman kan ju ha inkomst av rörelse. Jag tror att ni socialdemokrater har missförstått det där med inkomst av rörelse. Det kan röra sig om en idrottsman som har ett aktiebolag, och då gäller alltså inte staketmodellen. Denna modell är över huvud taget inte avsedd för aktiebolag utan för enskilda firmor. Vill man inte göra om denna bestämmelse fullständigt, vilket – som jag sade i mitt huvudanförande – skulle innebära att man skaffade sig ytterligare ett mycket besvärligt problem som måste lösas innan man kan besluta att staketmodellen skall gälla för företagsverksamhet, kan man inte applicera denna modell på idrottsmän.

När Erkki Tammenoksa nämner att även företagare flyr landet, vill jag bara säga att det inte gör saken bättre att företagsamma människor – entreprenörer – lämnar landet och startar verksamhet i andra länder. Det får inte folk arbete av här i Sverige. Det bästa vore om de kunde vara kvar och utveckla de företag som de har startat här i landet.

Anf. 81 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Jag nämnde, Kjell Johansson, en grupp kapitalägare och storinkomsttagare som flydde Danderyds kommun under tre års tid. Man har gjort en undersökning som bevisar att man inte behöver vara orimligt beskattad för att fly landet. Sedan är det en annan sak att man kan ha andra orsaker också.

Stig Josefson talade om 800 timmar. Vad jag förstår är det ett rimligt

utnyttjande av bostaden. Det behöver inte innebära fler kontrolluppgifter på något sätt.

Bo Lundgren frågade om bostaden i verksamheten och varför man har två olika slags schablonbelopp. Till honom vill jag säga, som jag sa i mitt anförande, att det är rättvisa man är ute efter. När det gäller hyreslägenheter har man inte några ränteavdrag. Vi skall eftersträva rättvisa, vi socialdemokrater.

Staketmodellen är en modell som är intressant. Jag pekade inte på den speciellt när det gäller idrottsmännens beskattning, utan jag nämnde den som en intressant modell.

Anf. 82 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! De förslag som finns i den proposition som vi diskuterar just nu innebär utan tvivel en förbättring av kulturarbetarnas ekonomiska och sociala villkor, och det är angeläget att de genomförs snarast möjligt.

Men de väsentliga frågorna som gäller kulturarbetarnas ekonomiska och sociala villkor är enligt min mening fortfarande olösta. De förslag som finns i propositionen är allmänna och gäller alla berörda skattskyldiga, inte bara kulturarbetare. Men med det har regeringen faktiskt gått ifrån det huvudförslag som fanns i kulturskattekommitténs betänkande, som innebar att litterär och konstnärlig verksamhet inte längre skulle klassificeras som en verksamhet i vinstsyfte. Så står det uttryckligen i kulturskattekommitténs betänkande, men det har propositionen och sedan också skatteutskottet gått ifrån. Det är beklagligt.

De krav som ställts från bl. a. kulturarbetarna och deras organisationer är sammanfattningsvis att skattereglerna måste vara utformade på ett sådant sätt att hänsyn tas till de särskilda förhållanden under vilka dessa yrkesutövare arbetar. De kraven är fortfarande inte tillgodosedda. Det är helt orimligt att hävda att alla eller majoriteten av dem som bedriver litterär och konstnärlig verksamhet skulle göra det i vinstsyfte. Det är andra drivkrafter som finns bakom den konstnärliga verksamheten!

Regeringens förslag, som skatteutskottet sedan ställt sig bakom, innebär att konstnärer alltjämt i skattehänseende skall betraktas som vanliga företagare. Och här ligger själva knuten och själva den stora felaktigheten i regeringsförslaget.

Erkki Tammenoksa, som är talesman för skatteutskottet, citerade här kulturutskottets påpekande att det kulturella skapandet bedrivs under särskilda villkor, och det är verkligen angeläget att understryka detta! Författare, bildkonstnärer och andra kulturellt verksamma måste arbeta flitigt om de skall tjäna sitt levebröd under de förhållanden som råder i dag i det svenska samhället. De får verkligen inte ligga på latsidan. Men å andra sidan handlar det här inte om någonting som man kan jämföra med produktion av tvättklämmor eller reservdelar eller någonting annat, som i och för sig är nyttigt och användbart men som inte kan anses ha kulturell betydelse. Det krävs alltjämt inspiration och inre drivkraft för att syssla med konstnärlig verksamhet i olika avseenden. Dygnets timmar kan inte indelas

på samma sätt för dessa människor som för en företagare. Det krävs någonting mer än bara arbete, och det är det som kulturutskottet syftar på när man talar om de särskilda villkoren.

Men om alla erkänner att det är särskilda villkor under vilka kulturarbetarna utövar sin verksamhet, varför drar man då inte konsekvenserna av detta? En av konsekvenserna på skatteområdet måste onekligen bli att man allvarligt undersöker möjligheten att för kulturarbetarna tillämpa ett särskilt inkomstslag. Deras inkomster är nämligen av speciell natur.

Kulturskattekommittén har något diskuterat denna fråga men avvisar den oerhört lättvindigt, tycker jag. Det har inte gjorts någon allvarlig undersökning av möjligheten att införa ett särskilt inkomstslag just för kulturarbetarna. Och ändå är deras ställning, deras situation och deras arbete speciellt, vilket alla erkänner. Vi tror för vår del att det är nödvändigt att göra en sådan ingående undersökning, och den bör göras i samband med att man fullföljer uppdraget från riksdagen till regeringen att se till att det blir en ordentlig utredning om de konstnärliga och litterära yrkesutövarnas situation i våra dagars svenska samhälle. Det har riksdagen beställt, men det har fortfarande inte utförts.

Herr talman! Jag har i dag inget särskilt yrkande med hänsyn till att frågan om åtgärder för förbättring och en utredning om kulturarbetarnas ekonomiska och sociala villkor kommer upp något senare under den här riksdagen i samband med ett betänkande från kulturutskottet, som justerades häromdagen. Då kommer vi att återkomma och försöka få majoritet för den reservation som finns i kulturutskottets betänkande och som är undertecknad av centern, folkpartiet och vpk.

Anf. 83 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Rolf Rämgård och jag har i motion 1984/85:282 med anledning av propositionen föreslagit en del åtgärder som skulle ge framgångsrika personer inom de nu diskuterade verksamhetsområdena en chans att fortsätta att förbli svenska skattebetalare.

Inledningsvis vill jag gärna uttala vår tillfredsställelse över att det i propositionen i alla fall föreslås en hel del förbättringar för kulturarbetarna. Det är väl också lättförståeligt att man inte har velat precisera vilka grupper som skall betraktas som kulturarbetare. Men jag förutsätter att popstjärnorna hör dit. Även om de ofta har en kort tid av lyskraft kan inkomsterna under ett fåtal år vara mycket höga. Men vad vi särskilt har tänkt på är idrottsutövarna på elitnivå, som vi också betraktar som ett slags kulturutövare.

Det tragiska med det förslag som har framlagts är att det egentligen inte löser problemen för eliten utan närmast bara för medelmåttorna, som har inkomster i ganska normala inkomstlägen. Ingemar Stenmark, Björn Borg och Mats Wilander är några exempel på professionella idrottsmän som av skatteskäl tvingats bosätta sig utomlands. Det finns säkert individer också inom andra yrkesgrupper – jag tänker på uppfinnare och kulturarbetare av olika slag – som efter många års ansträngande förberedelser och träning,

forskning, etc. plötsligt slår igenom och får mycket höga inkomster. Problemet är då i dag att de med de skatteregler som gäller nästan inte får behålla någonting.

Vi tror att många delar vår uppfattning att det är olyckligt att internationellt kända svenskar av skattetekniska skäl tvingas flytta och bosätta sig i skatteparadis som Monaco, Schweiz, m. fl. länder. Det rör sig här enligt mitt förmenande inte om skatteflykt i den meningen att man inte skulle vilja göra rätt för sig, utan man är helt enkelt mer eller mindre tvingad att bosätta sig utomlands för att kunna slå ut sina inkomster över sin återstående livstid, då inkomsterna kanske blir tämligen små.

Vi har tänkt oss ett system som skulle innebära att vederbörande alltid skulle skatta för en inkomst i storleksordningen 150 000 kr. om året i dagens penningvärde. Det är ungefär den maxnivå som man kan ATP-försäkra sig för. Inkomster som eventuellt ligger över den nivån skulle man ha rätt att sätta in på ett spärrat konto. Sedan skulle man inte behöva skatta för de beloppen förrän man tar ut dem och nyttiggör dem. Då beskattas de såsom inkomster. Vi har ett exempel på just denna teknik när en skogsägare som råkar ut för att få en del av sitt skogsinnehav raserat t. ex. vid en storm kan få sätta in en del av de höga inkomster han kan få i ersättning för detta på just ett skogskonto, och sedan beskattas medlen när han tar ut dem, antingen för att vidta skogsvårdsåtgärder eller för att helt enkelt klara sin försörjning.

Vi menar att de budgetmässiga konsekvenserna av en sådan åtgärd inte kan bli annat än positiva, både för staten och för kommunen. Alternativet är att många av dessa inkomsttagare lämnar Sverige och då alltså över huvud taget inte betalar någon inkomstskatt och dessutom tar förmögenheten med sig ur landet.

Tyvärr är det bara de icke-socialistiska partierna som ställt upp på vår motion, som vi väckte för första gången för snart två år sedan. Jag skall gärna säga att jag hade väntat mig att finansminister Kjell-Olof Feldt skulle utnyttja en teknik som är känd – att stjäla bra förslag som man tidigare avslagit i riksdagen. Tyvärr tog han inte chansen, och det beklagar jag. Jag hade gärna släppt till det här fina förslaget och fått till stånd en lösning som såvitt jag kan förstå hade tillfredsställt alla berörda parter.

Jag vill gärna säga att jag tycker det är mycket positivt att ett enigt utskott noterat vad vi framfört i vår motion om att resor och sådant måste ingå i kostnaderna för intäkternas förvärvande. Men jag är naturligtvis besviken över att majoriteten har gått emot vårt förslag att lösa det viktiga problemet att skapa en form av trygghetsfonder åt denna grupp av kulturarbetare.

Mot den bakgrunden får jag nöja mig med att yrka bifall till reservation 4 på denna punkt.

Anf. 84 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! I dag kommer riksdagen att besluta om en rad väsentliga förbättringar vad avser kulturarbetarnas skatteförhållanden. KLYS – Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd – har förklarat att dess medlemmar i stort sett är nöjda och att förslagen är bra.

Majoriteten i kulturskattekommittén ansåg att kulturarbetarna i vissa avseenden skulle särbehandlas i sin roll som rörelseidkare framför övriga småföretagare. Delvis berodde det på att våra förslag, om de gjordes generella, skulle medföra ett alltför stort skattebortfall för staten och av den anledningen gå om intet. Jag för min del har inga invändningar emot att propositionens förslag till lösningar av skattefrågorna gäller alla företagare.

En del av dessa är dock av särskild vikt för just kulturarbetare. Vi var givetvis under utredningsarbetet medvetna om den ur rättvisesynpunkt svåra gränsdragningsproblematiken mellan olika typer av rörelseidkare. Även om man någorlunda kan definiera en kulturarbetare finns det andra näraliggande grupper, konsthantverkare och specialhantverkare, som med fog kan hävda att de driver en likartad rörelse och har likartad skatteproblematik. Nyare skattelagstiftning kännetecknas dessutom av generella regler och allt färre undantag från dessa.

Bidrag och stipendier från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden skall i fortsättningen betraktas som A-inkomst och beskattas individuellt. En orättvisa har därmed rättats till.

Utgifter från tiden innan en verksamhet utvecklats till rörelse skall få dras av i efterhand fr. o. m. det närmast föregående året – en nyhet i svensk skatterätt, där ettårsregeln kan komma att omprövas, om jag rätt tyder betänkandet på s. 18.

Taxeringsnämnderna har varit kategoriskt avvisande till avdrag för arbetsrum i bostaden – med undantag för ateljéer. Ett nytt kriterium införs – 800 timmars arbete i bostaden skall medge rätt till avdrag.

Vidare har åtskilliga taxeringsnämnder sett med stor misstänksamhet och njugghet på avdrag i samband med studie- och arbetsresor. En nämnd tyckte att det var mycket lämpligare för konstnären i fråga att måla palmer efter fotografi än att studera dem på plats. Kort och gott har det brustit i handläggningen av kulturarbetarnas deklarationer i många fall. Det underskott i rörelse som vanligtvis uppkommer för en nyetablerad kulturarbetare har setts med misstro. Är konstnären verkligen yrkesverksam, eller ägnar han sig måhända åt någon sorts hobbyverksamhet? Det kan givetvis upplevas som kränkande för en seriöst arbetande konstnär att få sin yrkesidentitet ifrågasatt. Därför välkomnar jag förslaget att kulturarbetare taxeras av sådana nämnder som handhar deklarationer med komplicerade inkomstförhållanden. Detta i avvaktan på skatteförenklingskommitténs överväganden för den framtida taxeringsorganisationen.

I kommittén avvisade vi efter grundliga resonemang, liksom propositionen och majoriteterna i kultur- och skatteutskotten, det krav KLYS drev om ett särskilt inkomstslag för kulturarbetare. Kommunalskattelagen skulle behöva ändras på ett sextiofemtal punkter och följdändringar skulle behöva göras i ett stort antal andra skattelagar och i lagar på taxerings-, uppbörds- och socialförsäkringsområdet. Men det mer tyngande argumentet är att det nya inkomstslaget med dess rätt att välja mellan inkomstberäkningsmetoder skulle bli alltför invecklat och leda till tillämpningssvårigheter.

Med den erfarenhet vi har av kulturarbetares insikter i skattefrågor – är

egenavgifter avdragsgilla eller inte? – är det oklokt att införa nya krångliga beräkningsmetoder. Ett viktigt påpekande, Carl-Henrik Hermansson, är att de krav KLYS förde fram var fullt möjliga att tillgodose utan att införa ett särskilt inkomstslag.

Kulturskattekommittén, majoriteten remissinstanser, kultur- och skatteutskotten talar samstämmigt om hur viktigt det är att en informationsskrift med uppgifter om beskattnings- och bokföringsregler framställs.

Frågan om vilka bokföringsregler som skall gälla småföretagare är under omprövning. Dels har bokföringsnämnden aktualiserat en utvärdering av nuvarande regler, dels har företagsskattekommittén föreslagit en s. k. staketmodell som skall gälla enskilt bedriven företagsverksamhet. Skatte- och bokföringsregler kan komma att ändras.

Till Kjell Johansson och Bo Lundgren vill jag säga att kulturskattekommittén har förvandlats till en enmansutredning som skall lösa utländska forskares skatteproblematik.

Jag vill till sist understryka att det stora problemet för kulturarbetare inte i första hand är skatternas storlek, utan de begränsade möjligheter de har att till skäliga priser avyttra sina alster. De kraftiga reallönesänkningarnas tid är förbi och svenska folket har fått ökad köpkraft. Det innebär givetvis ökade möjligheter till försäljning.

Anf. 85 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Catarina Rönnung är medlem av kulturskattekommittén, och det är då rätt klart att hon vill försvara dess ställningstaganden. Det har jag full förståelse för. Men jag bestrider hennes påstående att kulturarbetarna skulle ha fått igenom sina krav, som var förenade just med principen om ett särskilt inkomstslag när det gäller inkomster av kulturell och litterär verksamhet, genom de förslag som kulturskattekommittén har lagt fram.

Om så hade varit fallet, skulle ju KLYS, den organisation hon åberopar, inte ha upprepat sina förslag. Det gör man senast i remissyttrandet över betänkandet från kulturskattekommittén, där man återkommer till kravet om att ett särskilt inkomstslag för kulturarbetare borde införas. Kulturarbetarna och deras organisationer har alltså fortfarande samma mening.

Jag vill en passant också påpeka, även om denna fråga likaledes kommer tillbaka till fortsatt behandling här i kammaren, att särbehandlingen av kulturarbetarna fortfarande ger olyckliga resultat. Jag syftar på det förslag till s. k. skatterabatt som regeringen har lagt fram. Kulturarbetarna har med berättigad ilska konstaterat att de inte kommer i åtnjutande av någon sådan skatteåterbäring, trots att deras problem är mycket stora och deras realinkomster har försämrats under de senaste åren.

Det finns alltså fortfarande mycket att göra på det här området, trots att det nu genomförts vissa förbättringar i och med antagandet av propositionen. Frågan återkommer alltså på riksdagens bord.

Kulturarbetarnas skatteförhållanden m. m.

Anf. 86 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Catarina Rönnung sade att kulturskattekommittén ombildats till en enmansutredning med uppgift att lösa utländska forskares skatteproblem. Jag skulle vilja fråga Catarina Rönnung: När tänker socialdemokraterna och regeringen lösa svenska forskares, svenska idrottsmäns och svenska kulturarbetares skatteproblem?

Anf. 87 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag vidhåller vad jag tidigare sagt, nämligen att de krav som KLYS har framfört kan tillgodoses inom den nuvarande skattelagstiftningen utan att man behöver införa ett speciellt inkomstslag. KLYS har framhållit att det här speciella inkomstslaget skulle vara en garanti när det gäller framtida skattepålagor, som man inte vet så mycket om.

Jag måste naturligtvis medge att KLYS alla förslag inte har genomförts, men det är ett stort fall framåt i dag när vi nu om en liten stund beslutar om alla dessa lättnader på skatteområdet för kulturarbetarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4 (utvecklingskostnader)

Först biträddes reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. med 79 röster mot 60 för reservation 2 av Stig Josefson m. fl. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 109 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 23 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (arbetslokal i egen bostad)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 132 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 8 (inkomstutjämning genom fondavsättning)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 133 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

justitieutskottets betänkanden

1984/85:25 om anslag till domstolsväsendet m. m. (prop. 1984/85:100 delvis) och

1984/85:26 om åtgärder mot narkotikamissbruket.

Anf. 88 TREDJE VICE TALMANNEN:

Justitieutskottets betänkanden 25 och 26 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså justitieutskottets betänkande 25 om anslag till domstolsväsendet m. m.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anslag till domstolsväsendet m. m.

Anf. 89 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Kammaren går nu att ta ställning till det sedvanliga ärendet om anslag till domstolsväsendet. Det kanske kan finnas skäl att inledningsvis ändå nämna att det för de allmänna domstolarna är fråga om ett anslag som närmar sig 1 miljard kronor, medan anslaget till de allmänna förvaltningsdomstolarna uppgår till ca 300 milj. kr. Till detta kommer en del kostnader för investeringar. Jag har för avsikt att ta upp en speciell fråga, där utskottet är enigt men där det ändå är motiverat att göra ett särskilt understrykande. De reservationer som är aktuella i sammanhanget kommer att tas upp av talare i det följande.

Jag vill erinra om att anslaget till domstolsväsendet är ett s. k. begränsat huvudförslag. Det innebär med andra ord att även domstolsväsendet får vidkännas sådana minskningar och prutningar som generellt har drabbat en dominerande del av statsverksamheten. Både förra året och i år har nedskärningar delvis genomförts även inom domstolsväsendet. Det förtjänar understrykas att utskottet redan förra året i full enighet såg med tvekan på detta. Den tveksamheten har nu snarast förstärkts.

Regeringen har åberopat en s. k. gynnsam målutveckling. Även om det på vissa nivåer förhåller sig så, har utskottet kunnat konstatera att det trots allt är ett faktum att målbalanserna är utomordentligt besvärande och dessutom har ökat, när det gäller de allmänna domstolarna på hovrättsnivån och i fråga om förvaltningsdomstolarna på kammarrättsnivån.

Mot denna bakgrund finns det naturligtvis särskild anledning att noga överväga minskningar jämfört med ett anslag utan begränsningar. Man resonerar om totalt 20–25 milj. kr. Propositionen och domstolsverket har litet olika meningar. Men det är den nivå som vi rör oss på. Jag är övertygad om att man måste betrakta även detta belopp såsom en betydelsefull post.

Jag skall tillåta mig att direkt citera vad utskottet sammanfattningsvis och i enighet säger: "Sammantaget ser utskottet – liksom föregående år – med oro på arbetsläget inom de allmänna domstolarna, särskilt hovrätterna."

Det finns också anledning att erinra om de synpunkter som har kommit utskottet till del från dem som är verksamma inom domstolsväsendet. Som framgår av betänkandet har Sveriges Domareförbund, som också uppvaktat utskottet, ingett ett genomarbetat yttrande. Och de fackliga organisationerna, som också uppvaktat utskottet, har på samma sätt framfört vägande synpunkter.

Utskottet konstaterar att det torde vara oundvikligt att t. o. m. personalinskränkningar blir aktuella. Utskottet konstaterar mot den bakgrunden att man måste eftersträva t. ex. att bemästra de specifika svårigheterna genom att under budgetåret senarelägga personalinskränkningar så långt som möjligt. Utskottet nämner t. o. m. att vid oförutsedda svårigheter en medelsanvisning på tilläggsbudget får aktualiseras.

Detta är, som kammaren är väl medveten om, utomordentligt klara uttryck för oro från utskottets sida. Jag skall inte nu uppta tiden med att närmare motivera varför det i och för sig kunde åberopas starka skäl till förmån för att inga begränsningar alls görs. Det är givet att ökade målbalanser och ökad belastning på domstolarna leder till rättsförluster för de enskilda, som får vänta längre på exempelvis även sådant som att få inteckningar avklarade, och det leder helt naturligt också till risker för att kvaliteten i dömandet kommer att avta.

Man talar litet grand vårdslöst om produktivitetsökningar även i dömandet. Detta är kanske inte det område där produktivitetsökningar är lättast att försvara, motivera och beskriva. Det kan konstateras att vissa hovrätter på några år har ökat antalet avdömda mål i storleksordningen 35–40 % med praktiskt taget oförändrad personalkader. Det är ett indicium på att man kommit till en punkt där man kan säga: Hit men inte längre. Man har nått ett slags gräns.

Det kan dessutom kanske påpekas att den ökade satsning som sker på bekämpande av ekobrottslighet och som tar sig uttryck i utökningar på polis- och åklagarsidan rimligen bör få sådana effekter att domstolarna blir mer belastade och dessutom får ett antal mål som är komplicerade och tidskrävande. Om den reform beträffande ekodomstolarna som föreslås från regeringens sida går igenom, innebär också detta ökade resurskrav, eftersom koncentrationen som sådan skulle leda till ökade krav på personal där koncentrationen gäller, utan att man har utrymme för motsvarande besparing där en viss minskning kan ske.

Motiven för en neddragning har accepterats av utskottet, utan att utskottet, vilket framgår av mitt referat, har känt sig till fullo övertygat. Framför allt har vi svårt att se att man skulle kunna åberopa en nedgång i målbalanserna som ett skäl, när målbalanserna fortfarande är så höga att de utgör en risk ur rättssäkerhetssynpunkt.

Jag vill, herr talman, understryka att utskottet här har eftersträvat och uppnått enhällighet i en stark skrivning. Jag kanske t. o. m. får uttrycka den uppfattningen att jag skulle bli förvånad om en regering nästa år – oavsett vilken den är – är beredd att gå vidare och fullfölja linjen med nedskärningar på domstolsområdet.

Anf. 90 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Enligt beslut av riksdagen tjänstgör sedan den 1 juli 1983 i tingsrätternas nämnder normalt en lagfaren domare och endast tre nämndemän, mot tidigare fem. Från centerns sida motsatte vi oss denna ändring och har sedan dess verkat för att få en återgång till fem nämndemän i tingsrätten.

Ett lekmannainflytande i våra domstolar utgör en garanti för att domstolarnas avgöranden ligger i linje med allmänna rättsuppfattningar i samhället. Av särskilt stort värde är denna lekmannamedverkan när det gäller bedömningsfrågor, t. ex. angående påföljdsval eller bevisvärdering. Nämndemännens medverkan bidrar därigenom till att medborgarnas förtroende för rättskipningen upprätthålls. Vidare tillgodoser lekmännen medborgarnas intresse av insyn i domstolarnas verksamhet.

Det är av största vikt att nämndemannakåren är så allsidigt sammansatt som möjligt, speglar olika politiska uppfattningar och representerar olika grupper i samhället. Det är också viktigt att nämndemannagruppen i varje enskilt mål är så representativ som möjligt. Vi anser att detta inte uppnås till fullo med bara tre tjänstgörande nämndemän.

När den nya ordningen infördes 1983 beslöts att när tingsrätten behandlar mål där minimistraffet för den åtalade är två år, skall rätten bestå av fem nämndemän jämte lagfaren domare. Detta visar på en inkonsekvens. Det kan nämligen inte hävdas att överväganden om bevisvärdering eller påföljdsval skulle vara mer komplicerade och fordra en mer allsidigt sammansatt nämndemannagrupp i mål där detta minimistraff är stadgat än i övriga mål. Det kan inte heller påstås att följderna för den enskilde generellt sett är mer ingripande i det ena fallet jämfört med det andra.

Dessa principiella synpunkter på bred lekmannamedverkan i tingsrätterna gäller naturligtvis i lika hög grad i länsrätterna, där vi också yrkar på en återgång till tidigare gällande regler.

Stödet för detta synsätt ökar, och jag kan med glädje notera att moderata samlingspartiet nu äntligen har anslutit sig till denna linje.

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse som vi konstaterar att årets budgetproposition äntligen anvisar mer pengar för ersättning till nämndemännen. I budgeten avsätts 7 milj. kr. för detta ändamål. Jag är däremot kritisk till sättet som dessa ersättningar skall höjas på. Utskottets socialdemokratiska majoritet vill ha ett visst grundbelopp i botten och sedan ett inkomstgraderat tilläggsbelopp ovanpå detta.

Lika lön för lika arbete är en princip som jag tycker är mycket bra. Uppdraget att vara nämndeman är lika värdefullt oavsett om det utövas av en metallarbetare, en hemmafru, en pensionär, en studerande, en tjänsteman eller en direktör. Därför bör också ersättningen vara lika. Vi föreslår därför i reservationen att de 7 milj. kr. som anslaget för nämndemännens arvode höjs med används för en generell höjning. De skulle då räcka till att höja arvodet med 60 kr./dag eller från 220 till 280 kr.

En annan inte obetydlig fördel med ett generellt system är att det är mycket enkelt att administrera.

Jag vill i detta sammanhang passa på att fråga majoritetens företrädare: Vad är det för fel på principen om lika lön för lika arbete?

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna nr 1, 2 och 3 i justitieutskottets betänkande nr 25.

Anf. 91 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Även i år har folkpartiet i någon mån försökt att prioritera domstolsväsendet. Ur allmän demokratisk och rättssäkerhetssynpunkt vill vi ha en återgång till fem nämndemän i tingsrätt i alla typer av mål. Beträffande medelsanvisningen i övrigt till de allmänna domstolarna och till förvaltningsdomstolarna biträder vi – liksom de andra partierna – regeringens förslag.

Jag skall liksom Lennart Blom försöka att beröra domstolarnas arbetssituation. Anslagen till domstolsväsendet är, som till de flesta områden, präglade av det statsfinansiella läget. Vårt betänkande andas emellertid en viss pessimism. I förlängningen kan vi ju se förslag om ytterligare nedskärningar, och då kan rättssäkerheten komma i fara. Redan förra året framhöll utskottet domstolarnas ansträngda läge. Utskottet pekade på att resursförstärkningar kommit åklagare och polis till godo. Detta i sin tur betyder merarbete för domstolarna. Men ändå skars anslaget till domstolsväsendet ner – under hänvisning till bl. a. att effektiviteten kunde öka. Samtidigt konstaterade utskottet att kravet på rättssäkerhet sätter sin egen gräns för hur långt man kan minska resurserna. Underförstått – men outtalat – låg rädslan för att kvaliteten på domsluten kunde bli sämre.

Årets medelsberäkning innebär nya nedskärningar. I detta utskottsbetänkande upprepar vi emellertid bekymren från förra året, framhåller vår oro och pekar på hur angeläget det är att arbetsförhållandena inom domstolarna blir sådana att den hittillsvarande standarden i dömandet och rättsvården i övrigt bibehålls. Vi talar en del om vissa positiva faktorer, som kan vara en avlastning för domstolarna, men det förtar inte intrycket av att utskottet ser ytterst allvarligt på domstolarnas möjlighet att arbeta på ett tillfredsställande sätt.

Samtidigt som vi i utskottet är medvetna om att personalinskränkningar kommer att ske, talar vi om vikten av att våra domstolar ägnar erforderlig tid åt att träna och utveckla blivande domare. Det är knappast en lätt uppgift för en redan pressad och stressad personal. Vår slutsats är: Räcker inte pengarna, får man söka nya på tilläggsbudget. Denna slutsats torde vara tämligen unik i utskottssammanhang. Jag kan inte erinra mig att vi någonsin uttalat oss på detta sätt i justitieutskottets nu 15-åriga historia.

När det gäller medelsanvisningen har vi, herr talman, nu kommit till den punkt som betyder att varje ytterligare nedskärning i samma arbetsläge kan bli en fara för kvaliteten på avkunnade domar och därmed också en fara för rättssäkerheten. Detta utskottsbetänkande måste därför vara en allvarlig varning till denna eller till kommande regering. Hit men inte längre, sade Lennart Blom, och jag instämmer i det. Hit men inte längre kan man gå, om vi menar allvar när vi talar om rättssäkerhet.

Jag övergår nu till att kort redovisa folkpartiets syn på antalet nämndemän i tingsrätt. Vi anser det angeläget med ett brett antal nämndemän i mål som avgörs av tingsrätt. Och då gäller det alla mål med nämnd. Både från allmän demokratisk synpunkt och från rättssäkerhetssynpunkt är det därför angeläget att gruppen av nämndemän har en så bred förankring i samhället som det över huvud taget är möjligt. Även ur politisk synpunkt är det viktigt med en allsidig sammansättning.

Sammansättningen försämrades vid riksdagsbeslutet 1983. Det beslutet innebar också att nämndemännens tjänstgöringstillfällen minskade. Och därigenom tappar kåren såväl rutin som översyn av nya lagar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1 samt till reservation nr 2, som handlar om hur den höjda ersättningen till nämndemännen bör fördelas.

Anf. 92 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag inte har någonting att erinra mot det Lennart Blom sade i sitt anförande om anslaget till domstolsväsendet i stort. I det stycket är utskottet överens, och jag tror att det är viktigt att markera det i dag.

I justitieutskottets betänkande nr 25 behandlas också ett par andra frågor som är välkända för kammaren – de har diskuterats här många gånger. Den ena frågan rör antalet nämndemän och de rösträttsregler som skall gälla för nämndemännen, och den andra frågan rör ersättningen till nämndemännen. I båda dessa frågor föreligger reservationer, som vi också känner igen sedan tidigare, från de borgerliga ledamöterna i utskottet.

Jag skall kortfattat kommentera dessa reservationer, och jag börjar med frågan om underrätternas sammansättning, dvs. antalet nämndemän.

Från den 1 juli 1983 infördes som huvudregel att tingsrätt vid huvudförhandlingar i brottmål, familjerättsliga tvistemål och sådana ärenden som kräver medverkan av nämnd är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän, i stället för, som gällde tidigare, fem nämndemän. Fortfarande gäller dock att fem nämndemän skall delta i mål om vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. Samtidigt infördes också en regel om individuell rösträtt för nämndledamöterna.

Reservanterna förordar nu en återgång till tidigare regler, och i reservationen innefattas också upphävande av den individuella rösträtten. För sitt ställningstagande anför man i stort sett samma argument som vid frågans behandling under förra riksmötet.

Reservanterna hävdar för det första att de nuvarande reglerna har medfört en minskad allsidighet och representativitet bland nämndemännen – något som är till nackdel för rättskipningen i tingsrätterna. För det andra säger reservanterna att varje nämndeman numera tjänstgör så sällan att rutinen och kunskapen om lagändringar har försämrats. För det tredje påstås det i en av de motioner som ligger till grund för reservationen att tecken tyder på att antalet överklagade domar har ökat efter det att nämndemännens antal har sänkts.

Påståendet om en minskad allsidighet och försämrad representativitet bland nämndemännen till följd av den nya ordningen stämmer inte, enligt utskottsmajoriteten. Genom att det totala antalet nämndemän i de olika domkretsarna bibehållits oförändrat har detta motverkats, menar utskottsmajoriteten. Fortfarande är ett mycket stort antal lekmän engagerade i rättsskipningen.

Den andra huvudinvändningen mot den nuvarande ordningen är att den

har lett till att varje nämndeman numera tjänstgör alltför sällan. Till detta kan sägas att antalet tjänstgöringstillfällen för nämndemännen efter reformen 1983, enligt bedömningar som gjorts, har minskat med i genomsnitt 2–4 dagar om året. År 1980 var den vanligaste tjänstgöringstätheten 11–20 dagar. Den genomsnittliga tjänstgöringen är alltså i dag ca 10 dagar.

I den promemoria som har utarbetats med anledning av frågan om nämndemäns ersättning och tjänstgöringsförhållanden, vilken sedan också har remissbehandlats, har man uttalat att mycket starka skäl talar för att den schemalagda tjänstgöringstiden i allmänhet inte skall uppgå till fler än tio dagar om året – detta just för att uppnå en bättre representativitet även vid extra rättegångsdagar och långa rättegångar. Detta är något som många har framhållit som önskvärt.

Detta riktmärke i fråga om antalet tjänstgöringsdagar eller schemalagda tjänstgöringsdagar har de flesta remissinstanser ställt sig bakom.

Det tredje påståendet, om motivet för en återgång till de tidigare reglerna, är att man hävdar att det finns tecken som tyder på att antalet överklagade domar har ökat efter det att nämndemännens antal sänkts. Till detta kan man säga att måltillströmningen till hovrätterna har ökat oavbrutet sedan många år, men om man bara ser till antalet brottmål har en minskning inträtt under 1984. Det finns inga som helst direkta belägg för att antalet överklaganden och antalet mål i hovrätterna har ökat till följd av den nya ordningen. Detta tror jag är viktigt att markera, eftersom uppgiften figurerat i den politiska debatten.

Det råder, herr talman, en bred enighet om att den lekmannamedverkan som föreligger vid våra domstolar är av stort värde. Lekmannainflytandet innebär först och främst en garanti för att domstolarnas avgöranden ligger i linje med den allmänna rättsuppfattningen i samhället. Lekmännens medverkan bidrar också till att medborgarnas förtroende för rättsskipningen upprätthålls. Vidare tillgodoser lekmännen medborgarnas intresse i domstolarnas verksamhet, vilket inte är minst viktigt.

Nyordningen har gällt sedan den 1 juli 1983, alltså i ett och ett halvt år. Några negativa erfarenheter som talar för ett ändrat ställningstagande har hitintills inte gjorts. Kvar står givetvis utskottets uppfattning, att reformen måste grundligt utvärderas sedan tillräcklig erfarenhet vunnits.

Jag är inte särskilt förvånad över att centern och folkpartiet fullföljer sina tidigare reservationer mot gällande regler om antalet nämndemän i dag. Däremot måste jag säga att jag är förvånad över moderaternas ställningstagande. Moderaterna biträdde ju utskottsmajoritetens uppfattning när vi behandlade frågan under förra riksmötet, och jag måste ställa frågan till moderaterna: Vad är det som har hänt sedan vi för ett år sedan behandlade den här frågan?

I sakfrågan har uppenbarligen inte skett något som föranleder något annat ställningstagande än i fjol. Det är ju ganska förvånande, menar jag, att moderaterna nu byter fot utan att man genomfört den utvärdering som vi har efterlyst och utan att vi har vunnit de erfarenheter som behövs för ett nytt ställningstagande.

Jag vill till sist när det gäller den här frågan göra kammaren observant på att den borgerliga reservationen också innefattar ett krav på en återgång till de gamla rösträttsreglerna. Med reformen den 1 juli 1983 infördes ju en individuell rösträtt för nämndemännen även i brottmål. En individuell rösträtt har tidigare gällt vid lekmäns medverkan i rättsskipningen i hovrätt och kammarrätt, och nu innefattar alltså den individuella rösträtten även nämndemän som medverkar vid tingsrätter.

Nu vill således de borgerliga partierna gå ifrån detta beslut och återgå till de gamla reglerna. Vi menar att detta innebär en avsevärd försvagning av nämndemännens inflytande i rättsskipningen och därmed också av lekmannainflytandet. Jag har svårt att följa de borgerliga partierna, när man säger att tremannanämnder skulle innebära en försvagning av lekmannainflytandet, medan man å andra sidan hävdar att den individuella rösträtten skall tas bort. Därigenom skulle lekmannainflytandet i tingsrätterna försvagas.

Så till frågan om nämndemännens ersättning. Det är en fråga som utskottet har engagerat sig i under en följd av år, och det på mycket goda grunder. Det är väl känt att nämnderna i dag inte har en representativ sammansättning, bl. a. när det gäller nämndemännens yrkesbakgrund. Industriarbetarna är klart underrepresenterade inom nämndemannakåren. En viktig åtgärd för att förbättra industriarbetarnas representation är givetvis att avsevärt förstärka ersättningen till nämndemännen. Ersättningen är i dag alltför låg, och många industriarbetare drabbas av ett rejält inkomstbortfall om de skall åta sig ett uppdrag som nämndeman. Det föreligger också en väldig orättvisa mellan dem som får löneavdrag på grund av att de medverkar som nämndemän och dem som inte får sådant löneavdrag.

I den departementspromemoria som tagits fram för att man skall kunna analysera olika lösningar på arvodesfrågan nämns tre förslag. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom ett av alternativen, det alternativ som innebär att man bibehåller ett enhetligt grundarvode men att man samtidigt inför ett individuellt tilläggsbelopp till dem som drabbas av löneavdrag som överstiger grundarvodet. Med en kostnadsökning på ungefär 7 milj. kr. skulle det vara möjligt att med ett bibehållet oförändrat grundarvode på 220 kr. införa ett tilläggsbelopp på 230 kr. för dem som får inkomstbortfall. Därmed skulle det högsta sammanlagda arvodet kunna uppgå till 450 kr. Det motsvarar ungefär en dags löneavdrag vid en inkomst på 117 000 kr. och anknyter därmed till den s. k. brytpunkten i skattelagstiftningen.

Genom det här systemet skulle det vara möjligt, menar utskottsmajoriteten, att på ett bättre sätt än i dag få en rimlig representativitet i sammansättningen av nämndemannakåren och också, framför allt, kompensera industriarbetarna som i dag får vidkännas en ganska rejäl förlust om de åtar sig ett nämndemannauppdrag.

Förslaget innebär också en anknytning till de kommunala arvodesregler som blir allt vanligare ute i våra kommuner, där man just har infört ett sammanträdesarvode och utöver det lägger en ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt att de borgerliga partierna

reserverar sig på den här punkten och menar att man generellt skall räkna upp arvodet, och att det skall vara lika för alla.

Om man följer den borgerliga reservationen, så innebär det en uppräkning från nuvarande 220 kr. till 270 kr. om vi bibehåller tre nämndemän. Om vi inför ett system med fem nämndemän, som de borgerliga partierna föreslår, så räcker dessa 7 milj. kr. inte till mer än en uppräkning till 240 kr. från nuvarande 220 kr. Jag förstår uppriktigt sagt inte hur de borgerliga partierna kan påstå att detta skulle leda till bättre representativitet, att det skulle leda till att industriarbetarna har lättare att åta sig uppdrag som nämndemän. Och varför, vill jag fråga er, skall det finnas andra regler för ersättningen till nämndemän än de regler som gäller för våra kommunalt förtroendevalda ute i kommunerna? Om ni verkligen menar allvar med att vi måste se till att uppnå en bättre representativitet och allsidighet när det gäller sammansättningen av nämndemannakåren, så har ni, menar jag, bara en väg att gå, nämligen att följa utskottsmajoritetens förslag. Det innebär en rejäl förbättring just för industriarbetarna och därmed också möjligheter till en bättre – mer allsidig – sammansättning av nämndemannakåren.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis yrka bifall till urskottets hemställan och avslag på de borgerliga reservationerna.

Anf. 93 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller antalet nämndemän i underrätterna säger Lars-Erik Lövdén att det är samma argument som kommer igen nu som vid tidigare behandlingar. Det är helt riktigt, och jag sade också i mitt första inlägg att vi har samma uppfattning som vi har haft tidigare – och som vi har haft alltsedan den här nyordningen genomfördes.

Beträffande vår kritik mot den försämrade allsidigheten och representativiteten säger Lars-Erik Lövdén att denna försämring inte inträder eftersom det totala antalet nämndemän hålls oförändrat. Det är delvis sant. Men vi tycker att det också är oerhört viktigt att nämndemannagruppen i varje enskilt mål har denna allsidiga sammansättning och denna representativitet. Det är ju det som är viktigt för den enskilde som är åtalad i ett mål. Det är inte till någon glädje för denna människa om en brist i representativiteten i hans mål skall kompenseras i ett annat mål. I varje enskilt mål är alltså representativiteten viktig.

Beträffande nämndemännens arvoden vill jag framhålla att Lars-Erik Lövdén inte svarade på den fråga som jag ställde i mitt inledningsanförande, och därför vill jag upprepa frågan. Den löd alltså: Vad är det för fel på principen lika lön för lika arbete? I konsekvens därmed skulle det alltså utgå samma ersättning. Att systemet införts i kommunerna tycker jag inte utgör något skäl för att införa det i det här fallet. Centern var motståndare till inkomstgraderade arvoden även då de infördes för kommunernas del. I konsekvens härmed är vi också mycket kritiska nu när det gäller nämndemännen. Vi är över huvud taget kritiska mot inkomstgradering av denna typ av arvoden.

Anf. 94 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Det är lätt att instämma i det vackra som Lars-Erik Lövdén sade om nämndemännen. Jag påminns om en socialdemokratisk motion som väcktes under den tid då socialdemokraterna var i oppositionsställning. Motionen skrevs av ett antal prominenta socialdemokrater. Även den motionen var en lovsång till lekmannainflytandet och till lekmännen. Men vad var det som hände? Jo, en av era första åtgärder i regeringsställning var att i de flesta områden minska antalet nämndemän från fem till tre. Om antalet nämndemän är lika stort som före 1983, säger detta mig följande – och det är en ganska enkel matematik. Minskar man antalet nämndemän till tre, och kåren är lika stor som under 1983, måste antalet tjänstgöringsdagar sjunka. Och sjunker antalet tjänstgöringsdagar, måste detta i sin tur betyda minskad rutin för nämndemännen, och det måste också betyda minskade möjligheter att hålla sig à jour med ändringarna i praxisen. Därför är det viktigt att vi återgår till det antal nämndemän som vi hade före 1983.

Anf. 95 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med nämndemännens ersättning. Elving Andersson sade att det skall vara lika lön för lika arbete. Vi hävdar principen att alla skall få möjlighet att åta sig ett förtroendeuppdrag, det må vara ett kommunalt förtroendeuppdrag eller nämndemannauppdrag. Det skall inte innebära en betydande inkomstminskning, om man åtar sig ett nämndemannauppdrag. Men det är just detta som blir följden, om vi antar den borgerliga reservationen. Ni kan ju sträcka er till en ökning av nämndemannaarvodet från 220 kr. till 240 kr. om dagen. Jag förstår inte hur detta kan stämma överens med propåerna om en allsidig sammansättning av nämndemannakåren. Vårt förslag innebär en rejäl förbättring för just dem i samhället som lider av en rejäl inkomstförlust, om de åtar sig ett nämndemannauppdrag, personer som i dag är underrepresenterade inom nämndemannakåren. Det gäller industriarbetarna. Ni kan sträcka er till att höja arvodet med 20 kr. om dagen, vilket jag tycker är en ynkedom.

Jag vill i detta sammanhang bara hänvisa till remissutfallet med anledning av den departementspromemoria som förberedde förbättringarna av nämndemannaarvodena. 20 nämndemannaföreningar, mer än hälften av dem som har yttrat sig i ärendet, har tillstyrkt det alternativ som utskottsmajoriteten har förordat.

Så till Hans Petersson i Röstånga när det gäller antalet nämndemän. Hans Petersson talade om en socialdemokratisk motion från den socialdemokratiska oppositionstiden. Denna motion väckte vi med anledning av ett borgerligt förslag om att minska antalet nämndemän från fem till tre. Det var de borgerliga partierna som i regeringsställning lade fram det förslaget för riksdagen. Då lade vi fram ett motionsyrkande om avslag på det förslaget. Men det gjorde vi på grund av att ni inte ens hade remissbehandlat förslaget om att gå ned från fem till tre nämndemän. Det var ett illa förberett förslag. Det innehöll ingenting om att införa en individuell rösträtt för nämndemän. Mot den bakgrunden yrkade vi avslag på era propåer.

Vi har kunnat tillstyrka förslaget om tre nämndemän eftersom det totala antalet nämndemän inte har minskat, deras tjänstgöringsförhållanden förbättrats och att det nu tas rejäla tag när det gäller ersättningsfrågan.

Anf. 96 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! När 1983 års domstolsreform genomfördes, presenterades den som ett enda paket. Man bakade ihop frågan om antalet nämndemän i mindre mål med frågan om rösträttsreglerna. Socialdemokraterna var för hela reformen, de borgerliga var emot.

Vpk var i sak för de nya rösträttsreglerna. De ledde, som vi såg det, till viss förstärkning av nämndens position och gynnade vid lika röstetal en mildare straffutmätning, något som stämmer med våra kriminalpolitiska värderingar. Däremot var vi emot en minskning av antalet nämndemän i vissa mål. Eftersom båda frågorna togs upp som ett enda paket, valde vi att i voteringen avstå.

Nu upprepar sig denna situation. Den borgerliga reservationen bakar ihop båda frågorna. De borgerliga partimotionerna vill tillbaka till den gamla ordningen, både i fråga om antalet nämndemän och i fråga om rösträttsreglerna. Enskilda borgerliga motionärer vill däremot behålla rösträttsreglerna och återgå till ordningen med fem nämndemän.

I sista timmen har så presenterats en voteringsordning, där de båda frågorna skiljs åt. Vpk-gruppen har i detta nya läge utförligt sökt diskutera hur vi borde ställa oss. Vi har sökt väga olika skäl och argument mot varandra. Vårt ställningstagande är följande:

Beträffande rösträttsreglerna ämnar vi försvara den 1983 införda ordningen. Beträffande antalet nämndemän i mindre mål har vi sett detta som ett representativitetsproblem, men också som en fråga om nämndens inflytande. Detta problem är emellertid ingalunda enkelt. Det handlar inte bara om hur många nämndemän som skall tjänstgöra vid varje rättegångstillfälle. Det handlar också om varje nämndemans möjlighet att tjänstgöra vid tätare resp. mindre täta tjänstgöringstillfällen. Det handlar framför allt om villkoren för olika grupper av människor att kunna åta sig uppdrag som nämndemän. Det är därför ingalunda helt säkert att representativiteten blir bättre allmänt sett med en återgång till fem nämndemän. Detta beror på vilka som kan motsvara den ökade tjänstgöringsskyldigheten och vilka som inte kan det. Det är också en fråga om vad man kan satsa pengar på. Med fem nämndemän även i mindre mål ökar givetvis kostnaden. Man ställs inför frågan ifall detta i trängda budgetlägen är det bästa sättet att använda pengarna på. Det är möjligt att representativiteten inom nämndemannakåren som helhet faktiskt blir bättre om man i stället ger bättre ekonomiska villkor för att utöva nämndemannafunktionen.

Vi har inte entydigt kunnat besvara dessa frågor. Vi vill därför avvakta den utvärdering av reformen som kommer att ske. Vi vill gärna betona det angelägna i att denna icke får dröja särdeles länge. Visar denna utvärdering att farhågorna för tremannanämnderna var befogade, skall vi stödja en återgång till större nämnder. Vi tar fasta på vad som sägs i utskottsskrivning-

en om att eventuella påvisade nackdelar bör leda till en omvärdering av reformen.

I väntan på den kommande utvärderingen har vi därför valt att avstå i voteringen i fråga om antalet nämndemän i mindre mål.

När det gäller frågan om ersättning till nämndemän röstar vi med utskottet.

Anf. 97 INGER WICKZÉN (m):

Herr talman! Jag skall i detta anförande beröra moderaternas ställningstagande när det gäller antalet nämndemän i tingsrätt samt ersättningen till nämndemän.

Reglerna om sammansättningen i tingsrätterna ändrades i vissa avseenden den 1 juli 1983. De borgerliga partierna hade en gemensam reservation mot beslutet om minskning av antalet nämndemän. Motion hade från moderaternas sida väckts av Görel Bohlin mot nedskärningen, och vi moderater i utskottet följde således upp den motionen. Vi reservanter ansåg att propositionen innebar en genomgripande förändring i de grundläggande principerna om lekmannamedverkan i allmän underrätt. Vidare framfördes att ändringar av sådan art normalt brukar föregås av en rättspolitisk debatt om behov, förutsättningar och former för ändring. Förslaget var emellertid inte resultatet av någon sådan debatt utan hade sin grund i överväganden av samhällsekonomisk natur. Reservanterna ansåg sig väl kunna förstå att ansträngningar att åstadkomma besparingar och rationaliseringar också måste göras inom rättsskipningens område.

Det betonades dock att ensidiga besparingshänsyn inte bör tillåtas styra de för rättsskipningen viktiga principerna. Lekmannamedverkan vid våra domstolar är av stort värde av flera skäl. Den utgör en garanti för att domstolarnas avgöranden ligger i linje med allmän rättsuppfattning. Lekmännens medverkan bidrar till att medborgarnas förtroende för rättsskipning upprätthålls och att medborgarnas intresse av insyn i domstolarna och deras verksamhet tillgodoses. Det är angeläget att nämnderna har en bred förankring i samhället, både ur allmänt demokratisk synpunkt och av rättssäkerhetsskäl.

När de nya reglerna om tingsrätts sammansättning genomfördes 1983 ändrades också reglerna för rösträtt för tingsrättsnämndemännen, så att de fick individuell rösträtt. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst, men i brottmål gäller den lindrigaste meningen om den fått hälften av rösterna.

När frågan om återinförande av ordningen med fem nämndemän behandlades av utskottet i april 1984 ansåg vi moderater att vi inte kunde stödja de motioner som då förelåg och den reservation som skrevs under av centern och folkpartiet. Vår motivering för detta ställningstagande var helt av ekonomisk art. Vi hade inte underlag för att bedöma kostnaderna för ett återinförande av femmannanämnder och inte heller möjligheter att på det stadiet kunna utvärdera följderna av förändringen. Vi ansåg med andra ord att det hade gått för kort tid.

Alla förändringar blir, det är vi alla medvetna om, utsatta för reaktioner,

negativa såväl som positiva. Hänsyn skall naturligtvis tas till vederhäftig kritik mot fattade beslut. Ansvar skall tas av oss politiker för hur vi vill prioritera medelsförbrukningen inom de olika instanserna. Det är att beklaga att socialdemokraternas företrädare i utskottet inte har tagit intryck av den kritik som framförts från många håll.

I motioner under allmänna motionstiden i år har frågan ånyo väckts om antalet nämndemän i tingsrätt, bl. a. i en partimotion från moderata samlingspartiet. Vid behandling av motionerna i utskottet tyckte vi borgerliga reservanter att vi hade så stort underlag för vårt ställningstagande att vi fann det befogat att föreslå en återgång till tidigare gällande regler. Vi anser, precis som vi framförde i vår reservation vid ändringen av reglerna i april 1983, att minskningen av antalet nämndemän från fem till tre i tingsrätt innebär att den önskvärda allsidigheten och bredden försämrats inom den del av rättsskipningen där tyngdpunkten ligger för de allra flesta människor – nämligen där straff utmäts till kortare tid än två år. Vi anser att, vid en återgång till fem nämndemän, de gamla omröstningsreglerna skall gälla.

I reservation 2 om ersättning till nämndeman förordar vi reservanter det i propositionen föreslagna alternativet A, vilket innebär ett bibehållande av nuvarande ordning med en uppräkning av ersättningsbeloppet. Med detta system blir arvodet lika för alla nämndemän, och det anser vi vara det riktiga systemet.

I reservation 3 behandlas antalet nämndemän i länsrätt, och vi framför där liknande synpunkter som i reservation 1.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i utskottets betänkande.

Anf. 98 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! När kammaren förra våren behandlade det här ärendet fanns en enighet mellan moderater och socialdemokrater om att avvisa centerns och folkpartiets propåer om en återgång till fem nämndemän i tingsrätterna. Vi gjorde det med samma motivering som nu, nämligen att systemet hade verkat alltför kort tid för att man skulle ha hunnit vinna några erfarenheter av det och att man borde avvakta den annonserade utvärderingen innan man slutligt tog ställning till frågan. Jag tycker det är ganska anmärkningsvärt – det framhöll jag också i mitt anförande – att moderaterna nu har frångått det ställningstagandet. Någon utvärdering har ju inte gjorts. Det är egendomligt att moderaterna byter fot innan en sådan utvärdering har gjorts.

Som jag framhöll i min sista replik till Elving Andersson har vi sagt att vi skulle kunna gå med på det här förslaget på de tre villkor som jag nämnde, nämligen att det totala antalet nämndemän är oförändrat, att vi när det gäller antalet tjänstgöringsdagar får bättre förhållanden som medger en större allsidighet och en stor representativitet vid långa rättegångar och vid extraordinära rättegångar samt att vi nu lyckas lösa problemet med ersättningen.

När det gäller ersättningsfrågan menar Inger Wickzén att man skall ha lika lön för lika arbete; det viktiga är att man bibehåller samma arvode för alla.

Men det system ni förordar innebär ju inte lika lön för lika arbete. Det finns nämligen mycket stora grupper som inte får något löneavdrag för att de medverkar som nämndemän. De får då bibehålla sin lön, och på det lägger man då sammanträdesarvodet. Samtidigt finns det mycket stora grupper, privatanställda industriarbetare framför allt, som får vidkännas fullt löneavdrag och därmed också tappar rejält inkomstmässigt när de åtar sig ett nämndemannauppdrag. Ni talar så vackert om allsidig representation, om att vi bör bredda representationen. Men i praktiken är ni ju inte beredda att göra det, genom det förslag ni har förordat när det gäller ersättningsfrågan.

Jag sade tidigare att ert förslag i ersättningsfrågan innebär en höjning av arvodet från 220 kr. till 240 kr. Det är ynkligt, mot bakgrund av vad utskottet tidigare i bred enighet har uttalat om värdet av en rejäl höjning av ersättningen.

Anf. 99 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! När vi diskuterat det här inom vpk-gruppen och därvid känt en icke ringa sympati, skulle jag vilja säga, för tanken att i mindre mål återgå till fem nämndemän har utgångspunkten – för detta liksom för vår diskussion i övrigt av den här frågan – varit att stärka nämndens ställning. Nu vet vi att det finns enskilda borgerliga motionärer som i det här avseendet haft uppfattningar som legat våra mycket nära. Jag vill särskilt framhålla att Allan Ekströms arbete och det intresse han har lagt ned på det här är värt en eloge. Men när vi har diskuterat hur vi själva skulle rösta i den nya typen av voteringsordning, som innebär att man särskiljer frågorna, har vi känt oss mycket konfunderade, eftersom motivet både för folkpartiets och för moderaternas partimotion uppenbarligen måste vara ett annat än att stärka nämndens ställning. Vi erinrade oss också att förra gången detta behandlades framfördes inte önskemålet om ett stärkande av nämndens ställning som argument mot 1983 års reform. Tvärtom framskymtade i den borgerliga pressen starka farhågor för att man därmed försvagade domarens ställning. Det gjorde oss osäkra om vad som egentligen är er avsikt.

När man sedan i de två borgerliga partimotionerna bakar samman en återgång till det gamla rösträttsreglerna med en återgång till systemet med femmannanämnden frågar vi oss om ni verkligen är ute efter att stärka nämndens ställning. Det är nämligen det som vi i den fortsatta diskussionen skulle vara intresserade av.

Allan Ekströms linje är klar. Han håller på de nya rösträttsbestämmelserna men vill ha fem nämndemän. De borgerliga partimotionerna strider mot den hållningen. Varför? Vad är skälet till att ni inte otvetydigt ställer upp för ett stärkande av nämndemannainflytandet?

Anf. 100 INGER WICKZÉN (m) replik:

Herr talman! Först till Jörn Svensson: Jag tycker att det framgår mycket klart av reservation 1 vad det är vi vill stärka. Vi vill att det skall vara en bred sammansättning av nämndemän. Vi anser att detta blir bättre för den anklagade och för nämndens beslut om dom att det är fler nämndemän som

kan tycka och har möjligheter att påverka. Detta poängterar vi mycket klart nederst på s. 20 och överst på s. 21. Det kan väl inte råda något tvivel om varför vi vill att ordningen med fem nämndemän skall återinföras.

Till Lars-Erik Lövdén: Moderaterna har inte bytt fot. Vi följer upp den reservation vi stod bakom när utskottet första gången tog ställning för införande av tre nämndemän. Vi följer alltså upp vår reservation från april 1983.

Jag sade i mitt anförande att vi vid förra tillfället inte ansåg oss kunna följa upp detta, dels därför att det inte fanns pengar, dels därför att vi tyckte det borde gå litet längre tid än ett knappt år innan vi tog ställning. Nu anser vi att det gått tillräckligt lång tid och finns tillräckligt mycket underlag för att se att det inte är bra med tre nämndemän. Därför vill vi återinföra femmannanämnderna.

Anf. 101 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Detta var svaret på ena delen av min fråga. Jag accepterar Inger Wickzéns motivering för återinförande av femmannanämnden. Men varför vill ni då återgå till de gamla rösträttsreglerna, som skulle neutralisera en god del av effekterna härav och försvaga nämndens ställning? Och varför framhärdar ni envist vid att koppla samman dessa frågor, att inte vilja gå tillbaka till femmannanämnder med mindre än att ni också försämrar rösträttsreglerna? Det är er vacklan mellan dessa två egentligen oförenliga ståndpunkter som förvånat oss och gjort oss misstänksamma.

Anf. 102 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Inger Wickzén fortsätter att hävda att det är moderaternas inriktning att vilja åstadkomma en bred representativitet. Jag ville tro henne på hennes ord, men jag förstår inte varför moderaterna inte följer upp detta i praktisk handling.

Minskningen av antalet nämndemän från fem till tre innebar inte någon försämrad representativitet. Det hävdar vi med bestämdhet på ett par grunder.

För det första har inte det totala antalet nämndemän minskat. För det andra har vi, som jag sagt tidigare, genom det nya systemet med färre tjänstgöringsdagar – i genomsnitt ungefär tio schemalagda – kunnat få en bättre representativitet vid de långa och extraordinära rättegångarna. Så den förändring som har skett, menar jag med bestämdhet, har inte inneburit försämrad allsidighet och försämrad representativitet.

Men än en gång, Inger Wickzén: Ni är inte beredda att på en enda punkt i praktisk handling se till att det blir en bättre allsidighet i nämnderna. Vi är ju helt på det klara med – det har också utskottet framhållit vid flera tillfällen – att industriarbetarna är klart underrepresenterade i nämndemannakåren. I stället är lantbrukarna överrepresenterade, likaså tjänstemän och offentliganställda, pensionärer och hemarbetande.

Det enda sättet att komma åt den här olägenheten är en klar förbättring av nämndemannaarvodena och bättre tjänstgöringsförhållanden för nämnde-

mannakåren som helhet. Men där är ni inte beredda att följa med, utan ert förslag innefattar en höjning med 20 kr. om dagen, och det förändrar ju ingenting i sak i fråga om ett arvode som legat fast under så många år.

Sedan vill jag precis som Jörn Svensson säga att det föreligger uppenbarligen delade meningar inom det borgerliga blocket i frågan om individuell rösträtt och dess ihopkoppling med frågan om antalet nämndemän. Om jag har läst vissa borgerliga motioner rätt, vill Allan Ekström behålla den individuella rösträtten. Ewy Möller vill också behålla den individuella rösträtten, likaså Margaretha af Ugglas. Däremot säger de borgerliga partiernas företrädare i justitieutskottet att man skall upphäva den individuella rösträtten.

Jag vill avslutningsvis, eftersom det här förmodligen är min sista replik, göra ytterligare en markering. Den utvärdering som Jörn Svensson har efterlyst och som också utskottsmajoriteten skriver om är naturligtvis väldigt angelägen. Det har nu gått ett och ett halvt år, och då borde det också finnas förutsättningar att snabbt ta itu med utvärderingen.

Anf. 103 INGER WICKZÉN (m) replik:

Herr talman! Ja, Jörn Svensson, visst finns det olika uppfattningar om den individuella rösträtten bland de borgerliga motionärerna. Det är helt klart. Vi i utskottet har ansett att de två frågorna kunde bakas ihop i en reservation, och därför har vi gjort det.

Men vi har också sett voteringsordningen. Det kommer att bli två olika voteringar. På så sätt blir det inget problem för Jörn Svensson och hans parti att stödja ett återinförande av fem nämndemän. Ni kan alltså mycket väl följa upp vad ni tidigare har ansett i en fråga som vi anser att det nu är tid att verkligen göra någonting åt.

Lars-Erik Lövdén säger att representationen inte blivit sämre med tre nämndemän i stället för fem. Vi anser att det har blivit sämre, och det är därför vi vill återgå till fem nämndemän.

Lars-Erik Lövdén talar vidare om att vissa grupper är underrepresenterade, och han framhåller industriarbetaren som får helt avdrag på sin lön när han är borta från arbetet. Ja visst, det får han, men det är ju en avtalsfråga. Det är någonting som man avtalar sig till genom fackliga förhandlingar och inte någonting som riksdagen skall ta särskild hänsyn till när det gäller att bestämma arvodet till dem som fullgör ett visst uppdrag.

Jag vet många människor som kanske inte är industriarbetare men som har anställningar där det är svårt att begära tjänstledighet och som tar ut lediga dagar eller semester när de sitter i nämnden. Jag har faktiskt aldrig hört att någon tackat nej till ett nämndemannauppdrag med motiveringen att man får dåligt betalt för det. Jag tror att de som blir valda till nämndemän känner ansvar och också en stolthet över att få vara nämndeman och därför tackar ja till uppdraget.

Jag tror inte att man skall ha ett politiskt uppdrag för att tjäna pengar på det. Jag tror att det behövs en hel del idealism också och att det behövs

intresse för uppdraget. Därför tycker jag att det är bra att alla som har ett uppdrag också har lika arvode.

Anf. 104 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Nämnden i tingsrätt skall, som andra talare tidigare framhållit, spegla det allmänna rättsmedvetandet och allmänt rådande värderingar på ett någorlunda allsidigt och representativt sätt – det är i dag själva grunden för nämndens legitimitet. Lagen är, som bekant, ofta oklar, mångtydig och motstridig eller har luckor. Vad skall då gälla? blir frågan. Svaret blir enligt den finländske professorn Aulis Aarnio i uppsatsen Värdena och domarreglerna, intagen i Festskrift till Jan Hellner 1984, att valet av det slutliga innehållet blir beroende av *domarens värden och värderingar*. Det är därför inte möjligt att skarpt skilja mellan rätt och moral. Rättsnormerna utgör enligt professor Aarnio endast en del av samhällsnormerna. Domaren måste med andra ord ständigt ha fingret på tidens puls. Aarnio påpekar att Olaus Petri uttrycker en besläktad tanke i domarregeln nr 13:

"Den menige mans bästa är den yppersta lagen, och därföre det som finnes den menige man till nytta vara, det bör hållas för lag, ändock att beskriven lag efter orden synes annorlunda lyda."

Enligt Olaus Petri skulle det sålunda t. o. m. vara domarens plikt att handla mot lagens klara bokstav, om det var nödvändigt för att uppnå en skälig lösning.

I en annan uppsats i samma festskrift citerar professor Sven-Olof Lodin Aristoteles, som för länge sedan uttryckte samma sak, nämligen att en lagregel inte kan ge svar på alla tänkbara situationer och att det därför blir domstolens sak att döma som lagstiftaren själv skulle döma, om han varit närvarande vid tillfället, och så som han skulle ha beslutat, om han känt till det ifrågavarande fallet.

För att kunna uppfylla dessa villkor för sin legitimitet – som också följer ur tryckfrihetsförordningens stadgande om utseende av jurymedlem – får nämnden självklart inte vara hur liten som helst. I så fall förlorar den sin legitimitet. Vid tidigare överväganden har riksdagen funnit att antalet fem är ett minimum.

Riktigheten av denna uppfattning är nu allmänt befäst. Överallt beklagas reformen från år 1983, såväl av yrkesdomarna som av nämndemännen själva. Sveriges domareförbund – för att ta ett exempel – skrev den 30 oktober förra året till justitieministern bl. a.: "Nämndemannakårens allsidiga sammansättning har under åren ansetts vara av stort värde i och för sig. När antalet nämndemän i de vanligaste brottmålen nedsattes från fem till tre synes man dock knappast ha haft det tydligt för ögonen, att möjligheten av en representativ sammansättning i det enskilda målet därigenom gick praktiskt taget förlorad." Är inte det hovsamma påpekandet helt förödande för påståendet från majoritetens sida i utskottet att reformen *inte* äventyrat allsidigheten och representativiteten i domandet?

Förutom att sålunda spegla det allmänna rättsmedvetandet har nämnde-

mannainstitutionen i sin tidigare sammansättning tillgodosett önskemålen om kontinuitet och likformighet i lagtillämpningen. Just dessa omständigheter – att nämnden förnyas successivt och deltar i rättsskipningen någorlunda ofta under en längre tidrymd – brukar vi i Sverige med stolthet framhäva som något särskilt positivt, då nämnden jämförs med juryinstitutionen utomlands.

Alla dessa förhållanden har slutligen bidragit till att förbättra urvalet av nämndemännen. Tingsrätterna har hittills åtnjutit ett alldeles särskilt stort mått av förtroende och tillit från allmänhetens sida i förhållande till andra jämförbara institutioner. Det är därför desto mera tragiskt att många nämndemän nu talar om att sluta efter pågående period därför att tingsrätten, med nämndemännens egna ord, inte är sig lik längre.

Herr talman! Jag har personligen engagerat mig djupt i frågan om nämndens ställning därför att jag under mitt mer än 30-åriga yrkesliv i rättsskipningens tjänst – av vilken tid jag varit rådman i tingsrätt i omkring 10 år – blivit övertygad om nämndens betydelse. Nämndemannainstitutionen har uråldriga traditioner i vårt land. Jag avser då nämnden i tingsrätt, däremot ej i hovrätt, som är ett modernt påfund.

Mot denna bakgrund är jag mycket tillfredsställd i dag, då det nu finns större uppslutning än tidigare i riksdagen för att återinföra den gamla ordningen – hur stor får voteringen utvisa.

En helt annan fråga är innehållet i omröstningsreglerna. Det spörsmål som då är av intresse avser det fallet att siffrorna i tingsrätten blir två mot två eller tre mot tre. Tidigare hade ordföranden alltid utslagsröst. Nu råder den inskränkningen att ordföranden har förlorat sin utslagsröst i den situationen att en mening kan anses lindrigare än den andra. Det är då fråga om brottmål där den ena gruppen t. ex. vill döma till böter medan den andra vill utdöma fängelse. I alla övriga situationer har ordföranden även nu kvar sin utslagsröst. Om tre ledamöter vill ge hustrun vårdnaden om barnet medan tre vill ge mannen vårdnaden, vinner alltså den mening som ordföranden biträder.

Visst bör yrkesdomaren ha den positionen i dömandet att han alltid har utslagsröst; det erkännandet bör samhället kunna ge honom. Det tycker många nämndemän också. Men olika uppfattningar här får självfallet inte inverka på frågan om antalet nämndemän. Det skall vara möjligt att rösta på fem nämndemän även för den som vill behålla nuvarande omröstningsregler. Just därför begränsade jag yrkandet i min motion 380 till att avse antalet nämndemän.

Reservation 1 bör alltså delas upp så att frågan om antalet och frågan om omröstningsreglerna kan avgöras var för sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i dess båda delfrågor och även till reservation 3.

Anf. 105 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Onsdagen den 18 maj 1983 tog riksdagen ställning till regeringens proposition 1982/83:126. Den innehöll bl. a. ett förslag att

minska antalet nämndemän i tingsrätt och länsrätt från fem till tre. Gunilla André, Hans Petersson i Röstånga och jag själv hade var för sig i motioner föreslagit avslag på denna s. k. reform. Vid riksdagsbehandlingen enade sig de tre borgerliga partierna, som här redovisats, i en gemensam reservation.

Under den allmänna motionsperioden i januari 1984 motionerade på nytt Gunilla André och Hans Petersson i Röstånga, nu i sällskap med Ingrid Sundberg, som dock hade en något annorlunda formulering av motionsyrkandet. På grund av den korta tid som förflutit sedan ändringen togs samt av ekonomiska skäl var man från moderata samlingspartiet då inte beredd att föreslå en ändring.

Nu har ytterligare ett år gått. Från många håll inom domstolsväsendet har behovet av en återgång till fem nämndemän hävdats. Domare och moderata nämndemän har vittnat om nackdelarna med det ringa antalet nämndemän. Efter en genomgripande diskussion inom moderata samlingspartiet, genom motioner till partistämman från bl. a. Stockholms stad och Stockholms län samt genom stämmans enhälliga beslut i enlighet med dessa motionsyrkanden kan jag nu glädja mig åt att det finns ett starkt tryck från partiet om ändring tillbaka till fem nämndemän.

Herr talman! Från alla partier brukar framhållas betydelsen av ett förtroendemannainflytande – inte minst socialdemokrater talar mycket därom. Från alla partier har också ordats om den stora betydelsen av ett representativt lekmannainflytande i domstolarna t. ex. vid införandet av nämndemannamedverkan i hovrätt och kammarrätt. Det har rått enighet om värdet från allmänt demokratiska synpunker av lekmannainflytandet såsom stöd för ställningstagande vid dom, för att sprida kännedom om hur domstolarna fungerar samt för att skapa förtroende hos allmänheten för rättsväsendet. Nämndemännens medverkan är av stort värde för den folkliga förankringen och utgör en garanti för att domstolarnas avgöranden ligger i linje med den allmänna rättsuppfattningen i samhället.

Det system med ett minskat antal nämndemän som nu har praktiserats i två år har fått mycken kritik. Tveklöst har möjligheterna reducerats för samhällsintresserade medborgare att medverka i den del av den demokratiska processen som dömande i tingsrätt innebär. Risken för ett minskat förtroende för rättsväsendet kvarstår – även om det inte för närvarande går att bevisa – liksom farhågorna för en sämre rättssäkerhet. Med anledning av proposition 100 om anslag till domstolsväsendet samt under den allmänna motionsperioden har ett antal motioner väckts om återinförande av före den 1 juli 1983 gällande regler beträffande antalet nämndemän i tingsrätt, bl. a. en partimotion från moderata samlingspartiet.

Herr talman! Jag är både förvånad och besviken över de socialdemokratiska ledamöternas oförmåga att tänka om på denna för både rättstrygghet och demokrati så väsentliga punkt. Samtidigt är jag som en av de första motionärerna glad över mitt eget partis ställningstagande. Jag yrkar bifall till samtliga de reservationer som fogats till justitieutskottets betänkande nr 25.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om justitieutskottets betänkande 26.)

Anf. 106 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera justitieutskottets betänkande 26 om åtgärder mot narkotikamissbruket.

Åtgärder mot narkotikamissbruket

Anf. 107 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Sedan vi i höstas hade en stor debatt om narkotikapolitiken, har i det väsentliga inget nytt inträffat. Oenigheten kvarstår mellan majoriteten i utskottet och oppositionen om några av de väsentligaste punkterna när det gäller narkotikapolitiken i vårt land. Det gäller kriminaliseringen av missbruket. Det gäller åtgärder mot narkotikahanteringen inom kriminalvårdens anstalter. Det gäller att täppa till luckor i narkotikastrafflagen så att all hantering med illegal narkotika kan lagföras och bestraffas, och det gäller samarbetet mellan olika myndigheter på skilda nivåer i syfte att tidigt kunna fånga upp ungdomar, som är på väg in i missbruket, och kunna bryta en utveckling, som många gånger kan sluta med en katastrof.

Alla dessa frågor tas upp i de borgerliga reservationerna. Jag återkommer snart till dem.

Till en framgångsrik narkotikapolitik hör naturligtvis de viktiga och svåra frågorna om hur det sociala vårdtvånget är utformat. Detta hör till socialutskottets ansvarsområde och är alltså inte någonting som främst bör diskuteras i detta sammanhang. Låt mig ändå, herr talman, säga att det är ett steg, låt vara kort och stapplande, i rätt riktning som socialministern nu är på väg mot, när det s. k. mellantvånget aktualiseras. Utan tvivel behövs en skärpning av möjligheten att tidigare kunna ingripa mot missbrukande ungdomar. Förtvivlade föräldrar till dessa ungdomar har ju år ut och år in med vanmakt kunnat konstatera att ingripandet sker först när nästan allt hopp är ute.

Vi får, herr talman, anledning att återkomma till den frågan i en senare debatt, men jag tyckte det ändå var angeläget att ta upp den i detta sammanhang.

Innan jag går över till reservationerna, vill jag säga några ord om den internationella narkotikasituationen. Någon avmattning i det totala flödet av narkotika i världen förmärks inte. Tvärtom finns vad gäller Europa ganska tydliga tecken på en ökning av flödet av tunga narkotiska preparat, främst heroin och kokain. De stora internationellt verksamma narkotikaligorna med ursprung i amerikanska, europeiska och sydostasiatiska förbrytarorganisationer tycks snarast kunna öka sin omsättning. Även de svindlande penningbelopp som det här handlar om tycks öka.

En i mitt tycke mycket intressant undersökning av DEA, den amerikanska centrala federala myndigheten för att bekämpa narkotika, visar en klar tendens till att de vinster som härflyter ur den illegala narkotikamarknaden i stigande utsträckning tvättas och investeras i Europa. Länder med mycket hög banksekretess i vår världsdel har uppenbarligen blivit fristäder för att

dölja stora belopp som är intjänade på narkotikahandel. Det gäller Schweiz, Liechtenstein och Luxemburg och de s. k. kanalöarna. Österrike och Ungern, som nyligen antagit lagar om långtgående banksekretess, bedöms enligt rapporten löpa risk att bli nya mottagare av svarta pengar.

Låt mig ge några exempel från den här DEA-rapporten, som jag tycker är mycket intressant.

Från Amerika lyckades man förra året, tack vare uppenbar bevisning, få de schweiziska myndigheterna att frysa ca 900 milj. kr. vilka investerats i schweiziska banker och uppenbarligen var knarkvinster från USA.

Kanalöarna Jersey och Guernsey, med en befolkning på knappt 175 000 invånare, har 65 olika banker. Polisen avslöjade härförleden att en amerikansk haschförsäljare hade etablerat över 50 s. k. brevlådeföretag på Guernsey för att tvätta pengar tjänade på haschhandel från Pakistan och Thailand. Via dessa tvättade pengar hade han sedan börjat köpa fast egendom på Rhode Island och i South Carolina. Totalt rörde det sig om ca 360 milj. kr.

DEA räknar, i den rapport jag talar om, med att banker i Luxemburg inrymmer pengar uppgående till flera miljarder som härflyter från narkotikahandel från Centralamerika och de karibiska öarna. Identiteten på dessa pengar går alltså att konstatera så långt att man kan hänföra dem till nation.

Ett sista exempel: Den italienska polisen avslöjade förra året att man hade sökt använda tvättade heroinvinster till köp av fast egendom i Milano för 18 milj. kr., ett hotell i Rom för 315 milj. kr. och ett italienskt försäkringsbolag för nära 1,5 miljarder.

Herr talman! Det jag nu talat om visar vilka dimensioner narkotikaproblemet har och också vilken nära anknytning som finns till det som vi i vårt land brukar kalla ekonomisk brottslighet. Det gäller alltså att med stor vaksamhet se till att inte också vårt land dras in i denna internationella brottslighet med de stora belopp som det handlar om.

Mot denna bakgrund måste vi också se på vilka åtgärder inom vårt land för att stoppa missbruket som är viktiga att vidta.

I det sammanhanget vill jag först ta upp frågan om kriminalisering av missbruket, som behandlas i den första borgerliga reservationen.

I debatten i höstas förekom enligt min mening stora överdrifter från vissa socialdemokratiska debattörers sida. Det talades om att vi ville kasta hundratals, kanske tusentals tonåringar i fängelse och att vårdbehövande unga missbrukare inte skulle våga uppsöka vårdinstitutioner av rädsla för att bli gripna och straffade.

Jag tyckte att den debatt som vi då förde klargjorde åtminstone att det inte var detta som det hela handlade om.

Det som frågan gäller är om vi skall utplåna den lilla formella, straffrättsliga frizon som ges av att det inte går att få till stånd en fällande dom för innehav om inte polisen kan gripa vederbörande på bar gärning med otillåtet innehav. Högsta domstolsdomar från senare år har visat på denna formellt sett smala frizon, som enligt vår mening måste täckas in, både av det skäl som jag nu har pekat på men också av ett annat mycket viktigt skäl.

I likhet med mycken annan lagstiftning, där samhället bör sätta normer för uppträdandet, ger en kriminalisering här ett mycket starkt stöd till de människor och ideella organisationer i vårt land som i närkamp med knarket bland ungdomar försöker komma till rätta med dessa flumattityder.

I detta fall är normen – och den är mycket utbredd i vårt samhälle – att all icke-medicinskt betingad användning av narkotika är förkastlig och främmande för vår kultur. Jag tror det är någonting som är i total samklang med det allmänna rättsmedvetandet.

Men vi vet – och detta är det viktiga – att många av de ungdomar som missbrukar framför allt hasch har "argument" för att missbruka narkotika. Det är också känt vilka dessa argument är. Det handlar om en i dessa ungdomskretsar vitt utbredd vetskap om att missbruket i sig icke är kriminaliserat och följaktligen "tillåtet", låt vara att de flesta också känner att omgivningen ogillar deras missbruk. Den straffrättsliga frizonen är i dessa kretsar en godtagen ursäkt för missbruket och utgör ofta ett övertalningsargument för att leda nya ungdomar in i missbruket: "Prova på, det är inte förbjudet".

Att samhällets absoluta avståndstagande från missbruket fastslås i lag är särskilt viktigt när det gäller ungdomar som inte är missbrukare men som i kamratkretsen uppmanas att pröva. I sådana situationer vore det ett starkt stöd för dem som vill säga nej om just denna användning vore straffbar.

Herr talman! Reservation 2 handlar också om att genom vissa ändringar i gärningsbeskrivningarna i narkotikastrafflagen söka kriminalisera vissa förfaranden som det i dag visat sig mycket svårt att lagföra och få fällande dom på. Dessa förfaranden är sådana att det framstår som orimligt att inte få dem straffbelagda, med hänsyn till uppfattningen att all befattning med illegal narkotika skall vara kriminaliserad. Jag skall inte fördjupa mig ytterligare i den reservationen, för det skulle leda till en juridisk terminologi som kan vara svårbemästrad. Som jag sade handlar det i alla fall om att vissa förfaranden i fortsättningen bör bli enklare att komma åt.

Reservation 3 är en mycket viktig reservation. Narkotikasituationen på kriminalvårdens anstalter har under flera år varit föremål för intensiv diskussion både i justitieutskottet och inom kriminalvården. Förhållandena har tidvis varit helt oacceptabla, och justitieutskottet har flera gånger med ett språkbruk som är ovanligt i detta hus markerat att situationen snabbt måste förändras till det bättre.

Det är orimligt att icke missbrukande interner fruktar för sin säkerhet och begär isoleringscell för att undvika sina plågoandar. Det är orimligt att domstolar undviker att döma till frihetsberövande påföljd när man egentligen skulle ha gjort det, därför att domstolen är rädd för att den tilltalade kan bli narkoman under själva anstaltsvistelsen. Det är orimligt att vi skall behöva arbeta med ett sådant begrepp som särskilda narkotikabefriade anstalter. Alla anstalter skall naturligtvis vara narkotikafria!

Vi kräver i vår reservation återigen att regeringen snabbt vidtar de organisatoriska och lagstiftningsmässiga åtgärder som krävs för att få bort knarket från anstalterna.

Herr talman! Mot bakgrund av den internationella situationen på narkotikamarknaden är insatserna för att stoppa tillförseln vid våra gränser viktiga. Sverige är emellertid inte en ensam ö i världen. Ingen tvekan råder om att Sverige måste driva på för att förbättra det europeiska och internationella samarbetet för att bekämpa narkotikalangningen. Detta gäller både de tekniska resurserna och samarbetet mellan polis och tullmyndigheter mellan olika länder.

Men också inom landet är ökad effekt med tillgängliga resurser av nöden. Det förhållandet att tullen och polisen är skilda organisationer med olika departementstillhörighet och med delvis skilda befogenheter är något vars betydelse i kampen mot narkotikatillförseln i vårt land kan diskuteras. Enligt vår mening måste tullens och polisens samarbete vad gäller information och resurser förbättras för att denna kamp skall lyckas. Ingen tvekan råder om att man åren framöver måste åstadkomma resursförstärkningar på olika områden när det gäller tullens och polisens insatser mot narkotikan.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till samtliga reservationer i justitieutskottets betänkande 26.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 108 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Eftersom vi ganska nyligen här i kammaren har haft en omfattande debatt om dessa problem ämnar jag inte gå in på alla de detaljfrågor som berörs i utskottsbetänkandet och i reservationerna. Då Björn Körlof här har redovisat innehållet i de reservationer som är fogade till betänkandet och eftersom det i samtliga fall är gemensamma reservationer för de tre icke-socialistiska partierna, ämnar jag låta detta inlägg bli ganska kortfattat.

Narkotikamissbruket är ett gissel i samhället. Det är förödande för de människor som är missbrukare och för deras anhöriga. Narkotikamissbruket genererar också en mängd annan kriminalitet såsom olika tillgreppsbrott, häleri och annat som missbrukarna måste ägna sig åt för att finansiera sitt missbruk. Även bakom prostitutionen döljer sig väldigt ofta ett narkotikamissbruk.

Det är därför glädjande att samtliga partier är helt överens om att kampen mot narkotikamissbruket måste drivas med mycket stor kraft.

På några punkter är vi dock oense om vilken väg vi skall välja för att kampen mot missbruket skall bli så framgångsrik som möjligt, och det gäller kanske framför allt frågan om kriminalisering av all icke-medicinsk användning av narkotika.

Genom den uppmärksammade s. k. Mora-domen har vi fått ett prejudicerande rättsligt utslag på att det finns en frizon i narkotikastrafflagen. Det är alltså tillåtet att använda narkotika.

Det är nödvändigt, för att vi skall vara trovärdiga, att det inte finns några kryphål i lagstiftningen. Som ett led i samhällets kamp mot knarket måste vi

därför vara beredda att kämpa mot knarket på alla fronter och med alla till buds stående medel. Därför måste vi se till att täppa till det kryphål som finns och kriminalisera all icke-medicinsk användning av narkotika. Vi vet också att en sådan lagstiftning skulle ha en mycket bred folklig förankring.

Eftersom vi, som jag sade tidigare, för fyra månader sedan hade en mycket stor debatt här i riksdagen om bl. a. denna fråga och andra frågor som hänger samman med narkotikaproblematiken, finns det ingen anledning att nu upprepa alla de argument som vi då framförde för en kriminalisering. Jag vill bara konstatera att vi har samma uppfattning nu som då och att jag finner majoritetens argument mot en sådan lagstiftning lika ihåliga i dag som för fyra månader sedan, då vi debatterade detta senast.

Detsamma gäller utvidgningen av gärningsformer i narkotikastrafflagen, som behandlas i reservation nr 2.

Narkotikasituationen på kriminalvårdsanstalterna är klart otillfredsställande. Krafttag måste tas för att göra fängelserna knarkfria. Situationen är sådan i dag att många unga människor gör sin narkotikadebut inom fängelsets väggar. Så får det inte lov att vara. Vi har därför krävt att regeringen tar fram ett åtgärdsprogram som syftar till att göra fängelserna narkotikafria. Detta måste ske snabbt, eftersom situationen för närvarande är oacceptabel. Regeringen bör därför prioritera arbetet med att ta fram ett sådant åtgärdsprogram och sedan redovisa detta för riksdagen.

Samhällets resurser för att bekämpa knarket måste mobiliseras på bred bas. För att resurserna skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt är det nödvändigt att det sker ett intimt samarbete på alla nivåer mellan de myndigheter som är inblandade. För att en effektiv sådan samverkan skall kunna ske behövs ett system för samordning dels på lokal nivå mellan t. ex. skola, socialtjänst, polis, domstolar och kriminalvård, dels mellan de centrala myndigheter som är involverade – det gäller främst socialstyrelsen, rikspolisstyrelsen, generaltullstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Nya regler för samarbetet måste tas fram för en effektivare och längre gående samverkan mellan berörda myndigheter. Det krävs en flexibel organisation med överblick och behörighet att snabbt ingripa utan att strikt behöva följa myndighetsgränser.

Även när det gäller samarbetet mellan tull och polis finns det en del att göra för att fördjupa samarbetet för att skydda våra gränser. Detta har vi ytterligare utvecklat i reservationerna 5 och 6.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 109 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Liksom vid den debatt som ägde rum i detta ämne före jul vill jag nu betona att det råder en bred politisk enighet om att samhället med krafttag måste bekämpa narkotikamissbruket. Det handlar om att straffa dem som sysslar med narkotikahantering, och det handlar om att ge narkotikans offer vård.

Under en rad av år har därför tullen och polisen i politisk enighet fått ökade

resurser för att kunna stoppa införsel och försäljning av illegal narkotika. Samtidigt har straffen för befattning med denna narkotika skärpts gång efter annan. Allt fler gärningsmoment har kommit att omfattas. Även vården har byggts ut, men tyvärr är vårdresurserna för narkomaner fortfarande otillräckliga.

Det finns skiftande uppfattningar huruvida narkotikamissbruket alltjämt ökar, är konstant eller t. o. m. minskar. Uppenbart är dock att narkotika är tillgänglig på de allra flesta platser i vårt land.

I dag är allt innehav av narkotika kriminaliserat, med ett undantag. Innehav i direkt samband med konsumtion omfattas inte av kriminaliseringen. Det är brottsligt att framställa, överlåta och inneha narkotika. Däremot är det inte brottsligt att konsumera den.

Från folkpartiets sida menar vi att samhället med fasthet och konsekvens måste ta avstånd från allt olovligt narkotikamissbruk. Detta uppnås inte så länge som själva konsumtionen *inte* är olaglig. Lagen är inkonsekvent, och därigenom skapar den praktiska problem för såväl polis som åklagare när narkotikabrottsligheten skall bekämpas. Därför är det inte underligt att många poliser och åklagare som arbetar med frågorna i vardagen reser krav på att även missbruket skall kriminaliseras.

Vi har alla ett ansvar för att unga människor inte skall gå ned sig i drogträsket och för alltid förstöra sina egna och anhörigas möjligheter till ett rikt liv. Samhället, vi alla, måste hindra dem, stoppa dem, förbjuda dem.

Förbud är något vi skall vara försiktiga med. Förbud är ett ingrepp i människors frihet och ett drastiskt sätt att markera: detta accepterar vi inte, detta handlande tar vi avstånd från. Just därför skall det vara förbjudet att knarka.

I vårt stundom litet egendomliga land är det förbjudet att gå mot röd gubbe, att plocka blåsippor i Bohuslän – men det är inte förbjudet att knarka!

När en majoritet i Sveriges riksdag vägrar att kriminalisera knarkandet sviker de alla ungdomar i riskzonen och deras familjer. Men de sviker också sina väljare. Ett beteende som betraktas med avsky av hela svenska folket måste kriminaliseras. Annars tappar människor respekten för samhället och därmed för rättssystemet.

Det är alltså främst gentemot ungdomar som det är av betydelse att kunna säga att all befattning med narkotika är kriminell. Detta innebär *inte* att ungdomar, trots att de prövar att t. ex. röka hasch, skall få hårda straff. Däremot bör samhället reagera på konsumtion på samma sätt som det i dag reagerar när det upptäcks att ungdomar innehar narkotika.

En annan inkonsekvens i narkotikastrafflagen gäller det straffbara området beträffande förvärv av narkotika. I dag finns det en begränsning. För att man skall kunna straffas måste syftet vara att överlåta narkotikan till någon annan.

Genom att kriminalisera alla förvärv undviker man också vissa tillämpningssvårigheter. Varje befattning med narkotika, således även för eget bruk, innefattas därigenom i det straffbara området.

En annan viktig fråga som tagits upp av folkpartiet gäller att få kriminal-

vårdsanstalterna narkotikafria. Det är i de intagnas eget intresse att tillförseln av narkotika stoppas. Förutom de vanliga skadeverkningarna innebär ett missbruk på fängelserna att många av de intagna skuldsätter sig. De lämnar fängelserna efter avtjänat straff, ofta med stora skulder – och narkotikalangarna ser till att betalning sker. Därför måste de nyss frigivna omgående begå nya brott för att kunna klara sig från indrivarnas metoder.

Tillförseln av narkotika till fängelserna måste därför stoppas. Detta är så angeläget att intresset av att de intagna garanteras personlig integritet tyvärr måste vika. Detsamma måste gälla besökande till de intagna.

Vad som behövs i detta sammanhang är ett åtgärdspaket för att man skall komma till rätta med det narkotikaproblem som tyvärr finns på våra fängelser.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga reservationer.

Anf. 110 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Samhället har under senare år gjort allt större insatser för att komma till rätta med narkotikamissbruket. Så sent som i höstas, i december månad, lade riksdagen fast en inriktning för arbetet på området, som innebär att kampen mot narkotikamissbruket skall föras på alla samhällets områden. Kampen mot missbruket får inte enbart begränsas till att minska dess förekomst utan måste också syfta till att eliminera missbruket. Målet, som vi ställde upp det i december månad, måste vara ett narkotikafritt samhälle. Om detta råder en bred politiskt enighet i den här kammaren.

Det program som riksdagen nyligen antog syftar till att skapa den samordnande och fasta, konsekventa politik som är så nödvändig för att vi skall kunna tränga tillbaka missbruket.

Mot bakgrund av att vi nyligen fört en lång debatt här i kammaren om narkotikapolitiken skall jag försöka begränsa mitt anförande till några av huvudpunkterna. Innan jag går in på reservationerna och berör dem i korthet vill jag ge några allmänna synpunkter på narkotikafrågan.

Det finns naturligtvis, när man diskuterar narkotikaproblematiken, utrymme för mycken dysterhet. Narkotikamissbruket är ett av våra allvarligaste samhällsproblem. Bakom siffror om missbruksutvecklingen döljer sig en djup social misär och enskilda tragedier. Till detta kan man också lägga den omfattande kriminalitet som följer i missbrukets spår och en organiserad ekonomisk brottslighet som profiterar på andra människors elände.

Trots den här dysterheten har jag i de debatter som förts här i kammaren försökt peka på vissa positiva drag i utvecklingen. Jag tror att dessa positiva drag är en följd av den mycket målmedvetna kamp som har förts mot narkotikamissbruket under flera år och som fick sitt främsta uttryck i höstas, när vi kunde anta ett narkotikapolitiskt program med, trots allt, ganska bred enighet här i riksdagen.

Vad är det då jag tänker på när jag säger att det finns vissa positiva drag i utvecklingen? Jag vill peka på tre saker.

Det första som är positivt är att en rad undersökningar visar att det finns skäl att hysa en viss behärskad optimism när det gäller missbruksutveckling-

en. Andelen ungdomar som i årskurs 9 prövat narkotika var 1983 bara en tredjedel av vad den var i början på 1970-talet. Andelen ungdomar som har ett aktuellt narkotikamissbruk visar också en klar minskning i de undersökningar som har gjorts. När det gäller det tunga missbruket tyder också många uppgifter på att t. ex. heroinmissbruket har trängts tillbaka.

Detta är naturligtvis en mycket glädjande utveckling, även om man inte skall dra alltför stora växlar på den. Det är en positiv utveckling ur internationell synpunkt. I stora delar av västvärlden har ju narkotikaproblemen fortsatt att öka.

Det andra som jag tycker är mycket positivt, och kanske det mest glädjande, är att det bland ungdomarna har börjat växa fram en ökad medvetenhet och ett ökat avståndstagande i förhållande till drogkulturen. Det är naturligtvis någonting som vi politiker måste ta fasta på i vårt arbete för ett narkotikafritt samhälle.

Det tredje som jag vill peka på, och som man ibland glömmer bort i den politiska debatten, är att det har gjorts ganska stora framsteg inom vård- och behandlingsområdet. Det har visat sig att det med kvalificerade vård- och behandlingsinsatser är möjligt att bryta ett missbruk, även om det är fråga om ett långvarigt tungt missbruk. Allt fler narkomaner har via behandlingsinsatser slussats ut ur sitt missbruk till en socialt fungerande tillvaro. Också den öppna vården och rådgivningsklinikernas verksamhet har stor betydelse.

Det är viktigt att ha i minnet att det inte finns några enkla lösningar på narkotikaproblemet. Åtgärder måste sättas in på bred front. Det är fråga om åtgärder på nästan alla samhällets områden. Därför måste man också beklaga den slagsida som debatten har fått under hösten och vintern, då man försökt ge sken av att det är åtgärder inom kriminalpolitikens och straffrättens ram som löser grundläggande samhällsproblem. Detta är en falsk och bedragande debatt, som döljer de verkliga orsakerna till missbruket. Det är inte genom kriminalpolitiska och straffrättsliga förändringar som vi kan tränga tillbaka missbruket utan genom samordnade och breda åtgärder av det slag som riksdagen ställde sig bakom i höstas.

Låt mig så gå över, litet mer konkret, till de borgerliga reservationerna.

I reservation nr 1 återkommer de borgerliga partierna till frågan om kriminalisering av själva missbruket. Jag vill hävda att den kampanj som har bedrivits i den här frågan har varit mycket olycklig ur många synpunkter. Människor har bibringats uppfattningen – och det tycker jag också att Elving Andersson gav uttryck för här i dag – att det skulle vara tillåtet att knarka i Sverige. Det sätt på vilket en rad företrädare för bl. a. de borgerliga partierna fört debatten har skapat väldig osäkerhet om gällande regler – inte bara bland allmänheten utan också, att döma av debatten, hos en del myndighetspersoner.

Jag vill därför än en gång slå fast: Det är inte tillåtet att knarka i det här landet, och det skall heller icke bli det. Tvärtom har Sverige en hårdare lagstiftning och en strängare tillämpning av lagarna än de flesta andra länder i västvärlden. Enligt narkotikastrafflagen är all hantering av narkotika förbjuden. Varje innehav är kriminaliserat. Det gäller hur litet det än är, och

oavsett om det är för eget bruk eller inte. Det är mycket viktigt att markera detta, för ibland har det skymtat i debatten – ja, inte så sällan – att just det här att ha några gram hasch i fickan, avsett för eget bruk, skulle vara tillåtet. Jag tror att det är en följd av den olyckliga debatt som har förts under några månader.

Allt innehav, även för eget bruk, är således kriminaliserat. Det finns praktiskt taget ingenting som väcker så stora reaktioner från omgivningen som narkotikamissbruk. För ungdomar som känner sig lockade att pröva narkotika torde det stå fullkomligt klart att samhället inte tolererar ett missbruk.

Allt detta har de flesta debattörerna undvikit att tala om. I stället har hela den viktiga narkotikadiskussionen kretsat kring det faktum att den som är drogpåverkad, men bevisligen inte har någon narkotika på sig, i dag inte omfattas av strafflagen utan i stället omfattas av den sociallagstiftning som vi har i detta land.

Strafflagstiftningen är inte den enda politiska metod som finns för att komma åt ett missbruk. Långt större betydelse har socialpolitiken i vid mening när det gäller att påverka människors handlande och människors förmåga att komma till rätta med ett begynnande missbruk. En aktiv och kunnig socialtjänst är en betydligt mer effektiv och lämplig metod än ett trubbigt straffrättsligt tvång.

Om man tycker att samhällets möjligheter att ingripa mot missbrukare och att ge stöd, hjälp och vård är otillräckliga, anser jag att man skall säga detta. Då tycker jag också att man skall lägga fram förslag i riktning mot att öka samhällets möjligheter att ingripa för att ge missbrukare vård och behandling samt att förbättra samhällets resurser för att kunna klara berättigade krav. Jag tycker emellertid inte att man skall säga att det här skall ske via straffrätten och kriminalpolitiken. Man skall inte tillgripa metoden att sätta missbrukande tonåringar inför skranket med urinprov som bevis och stämpla dem som kriminella, sätta dem i fängelse eller ge dem böter just därför att de är missbrukare. Det är kanske i stället hjälp, vård och behandling som de behöver. Tycker man att resurserna är otillräckliga och att metoderna och instrumenten inte räcker till för vård och behandling – Hans Petersson i Röstånga sade ju att de drabbade skall ha vård och behandling – bör man lägga fram förslag som förbättrar socialtjänstens möjligheter att sätta in åtgärder och hjälpa de människor som hamnar i det här eländet.

Ett viktigt skäl mot kriminalisering av missbruk är också konsekvenserna för narkomanvården. En kriminalisering som riktar sig mot själva missbruket skulle kunna äventyra ansträngningarna att erbjuda vård och avhålla många ungdomar från att söka vård och behandling, något som allvarligt skulle motverka samhällets satsningar mot narkotikamissbruket. Därför har också en rad socialarbetare, deras organisationer, klientorganisationerna och många andra sagt ett bestämt nej till en kriminalisering av själva missbruket.

En annan invändning mot de borgerliga partiernas förslag, en invändning som de borgerliga partierna enligt min mening behandlar litet lättvindigt, är bevisproblemen. Hade man bemödat sig om att fråga medicinsk expertis,

hade man snart fått klart för sig att bristen på säkerhet när det gäller analysmetoderna vid urinprov är mycket uppenbar. Vissa droger, t. ex. cannabis, stannar kvar i kroppen en ganska lång tid. Ett prov som ger positivt utslag kan således hänföra sig till ett tidigare missbrukstillfälle för vilket vederbörande redan har lagförts. Andra droger bryts ned mycket snabbare. Det finns droger som inte låter sig påvisas, varken genom blodanalys eller urinanalys. Jag tycker att detta är ett problem som har negligerats i debatten om kriminalisering av missbruket.

Samhället har i dag i stort de lagenliga instrumenten för att bekämpa narkotikamissbruket. Dessutom har regeringen lagt fram en proposition, som lägger ett ansvar på socialnämnden att ingripa med åtgärder för att man skall kunna komma till rätta med ett begynnande missbruk.

I reservation 2 tar de borgerliga partierna upp en fråga som har behandlats av riksdagen under flera år, ända sedan narkotikastrafflagstiftningen ändrades. Jag tror det var 1983. Man föreslår nu en ytterligare vidgning av det straffbara området. En sådan vidgning skulle, särskilt i beaktande av att de s. k. ofullständiga gärningsformerna blir tillämpliga, kunna skapa stor oklarhet om det straffbelagda området. Förslaget är synnerligen illa genomtänkt när det gäller såväl rättsteknik som legalitet och rättssäkerhet. Det skulle medföra en betydande dubbelkriminalisering. Innehavsbrottet, som nu är det centrala, skulle egentligen förlora sin betydelse. Man skulle i stället kunna straffa för förvärv eller ofullständiga gärningsformer därav. Det blir helt oklart vad man skall döma för i olika situationer och var gränserna går. Jag yrkar därför avslag på reservation 2.

I reservation 3 föreslås att ett åtgärdsprogram utarbetas mot narkotika på kriminalvårdsanstalterna. I justitieutskottets betänkande görs en bred genomgång av de olika åtgärder som har vidtagits för att förbättra situationen på kriminalvårdsanstalterna. Det gäller olika projekt för behandling av narkotikamissbrukare, frågan om differentiering av de intagna, inrättandet av narkotikafria avdelningar, kontrollfrågorna och framför allt de viktiga frågorna om åtgärder för att förstärka personalutbildningen och för att utarbeta lokala handlingsprogram på anstalterna, varvid såväl personalen som de intagna kan engageras i ett program för att motverka missbruket. När det gäller placeringarna enligt 34 § pågår ett samarbetsprojekt mellan socialtjänsten och kriminalvården för att bättre planera för dessa placeringar.

Kriminalvårdsstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt narkotikaproblemen på våra anstalter. Narkotikakommissionen lade också fram en rad förslag för att komma till rätta med de förhållanden som i dag råder på anstalterna.

Eftersom de frågor som motionärerna tagit upp redan uppmärksammats genom beslutade eller planerade åtgärder, anser utskottet att något riksdagens uttalande nu inte är påkallat, och utskottsmajoriteten förordar därför avslag på de borgerliga motionerna. Jag yrkar därmed också avslag på de reservationer, nr 3 och 4, som de borgerliga fogat till betänkandet.

När det gäller reservation nr 5 om samordning av resurserna mot

narkotikamissbruket vill jag peka på den debatt som fördes i anslutning till att riksdagen antog narkotikapropositionen i höstas. Det är här fråga om en samordning av resurserna och ett utvidgat samarbete på lokal nivå. Det är kanske det viktigaste och det gäller exempelvis skola, socialtjänst, polis och kriminalvård. Men det är också fråga om samverkan på central nivå mellan myndigheterna men också inom regeringskansliet.

I regeringskansliet har inrättats ett samordningsorgan som har fått i uppdrag att verka för en effektivisering av samhällets insatser mot narkotika och att kontinuerligt föreslå regeringen åtgärder.

På lokal nivå förekommer också och utvecklas ett alltmer intensivt samarbete mellan myndigheter. En effektiv samverkan är väldigt betydelsefull. Som angavs i propositionen i höstas är det särskilt viktigt att man lokalt utarbetar handlingsprogram för att samordna och förstärka resurserna mot narkotikamissbruk.

De frågor som förs fram i reservation nr 5 är således föremål för uppmärksamhet, och inte heller här finns det någon anledning, menar jag, att biträda den borgerliga reservationen. Jag yrkar alltså avslag på den.

På samma grunder yrkar jag också avslag på reservation nr 6.

Herr talman! Narkotikaproblemet är ett av vår tids största samhällsproblem. Därför ligger det också ett stort ansvar på oss politiker att föra en debatt om narkotikaproblemet på en saklig och lugn nivå. Ingen gynnas av osakliga påhopp, som kan skapa ett intryck av att samhället negligerar narkotikaproblemen och inte är berett att ta itu med det missbruk som finns.

Det råder en väldigt bred enighet om målet för narkotikapolitiken – ett narkotikafritt samhälle. Vi har en synnerligen restriktiv narkotikapolitik i Sverige, och det är på mycket goda grunder. Vi har hårdare lagar och mer skärpta tillämpningar än praktiskt taget alla andra västländer. Som grund för arbetet att nå målet måste solidariteten med den enskilda människan ligga. Det går att stoppa ett missbruk och rehabilitera även den tyngsta missbrukare. Det går att driva tillbaka narkotikan.

Jag vill avslutningsvis yrka avslag på samtliga borgerliga reservationer, om jag skulle ha glömt någon, och bifall till justitieutskottets hemställan.

Anf. 111 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén inledde sitt anförande med att säga att socialdemokratin nu för en samordnad, fast och konsekvent politik på narkotikaområdet. Det är väl just den här fasta och konsekventa politiken som på några punkter enligt vår uppfattning inte visar sig vara helt fast och konsekvent. Jag delar i och för sig Lars-Erik Lövdéns uppfattning, vilket jag också framförde i debatten i höstas. Vi har aldrig trott eller menat att kriminalpolitiken och strafflagen är det allena saliggörande för att komma åt detta problem. Men de punkter som det visade sig att vi var oeniga om hörde just till strafflagens och kriminalpolitikens områden, och det var naturligt att debatten blev väldigt fixerad vid just detta. Jag har alltså annars precis samma uppfattning som Lars-Erik Lövdén, att bekämpningen måste föras på alla samhällets områden.

Låt mig återgå till den fasta och konsekventa politiken. Lars-Erik Lövdén sade vid flera tillfällen att det icke är tillåtet att knarka i vårt land. Men debatten om kriminalisering av missbruket är inte någonting som vi politiker på den borgerliga sidan har hittat på så här i debattens sista timmar. Debatten uppstod efter ett utslag i högsta domstolen, där det konstaterades att det fanns en straffri zon. HD-utslaget skapade således en betydande debatt. I samband med remissvaren på narkotikakommissionens betänkande kom också från tingsrätter, hovrätter och åklagare exakt samma synpunkt. Det kan således inte vara någon chimär som vi borgerliga talar om. Det finns faktiskt en straffrättslig frizon, som är besvärande – för poliser, för domstolar och för åklagare. Man kommer alltså inte åt det som man anser sig böra komma åt.

Även om Lars-Erik Lövdén inte tror på mig kanske han ändå kan tro på remissinstanserna. Sedan är det en annan sak om man tycker att man skall ingripa mot den här straffrättsliga frizonen eller inte. Det kan man alltid diskutera. Men vi tycker att man skall göra det.

Lars-Erik Lövdén sade att bevisprövningen kan bli en svår fråga, i händelse att man kriminaliserar missbruket. Jag erkänner det, och det sade jag också i debatten i höstas. Här måste vi ställa samma krav på säkerhet som på alla andra områden där det krävs en hög grad av bevisning för att man skall kunna komma fram till en fällande dom. Det måste också leda till att om beviskravet inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning, skall detta medföra friande och inte någonting annat. Det gäller alltså samma sak där som på många andra områden.

Jag tycker alltså inte att ni är helt konsekventa i er argumentering.

Vad slutligen gäller fastheten och narkotikaproblemen på anstalterna har vi diskuterat detta under många år i justitieutskottet. Språkbruket har från utskottets sida blivit hårdare och hårdare i förhållande till regeringen, och nu måste någonting komma till stånd. Kraven på ingripanden har upprepats gång på gång. Det är oefterrättligt att människor som grips och fängslas och sätts i anstalt av samhället inte skall kunna känna trygghet i den miljön.

Anf. 112 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig först instämma i det som Lars-Erik Lövdén sade, att det inte enbart är genom kriminalpolitiska och polisiära åtgärder som vi kan komma till rätta med narkotikaproblemet. Det tror jag att vi är helt överens om från samtliga partier. Det behövs ett arbete på många olika fält. Lars-Erik Lövdén nämnde det socialpolitiska området. Det är ett viktigt område, men jag tror att det kanske allra viktigaste är det ideella arbete som utförs i föreningar och folkrörelser. De måste ha stöd för sitt arbete. Det är definitivt det effektivaste arbete som kan uträttas för att motverka narkotikamissbruket.

När det sedan gäller kriminalisering eller inte, säger Lars-Erik Lövdén att den debatt som har förts om detta har gjort att det har blivit oklart vad som gäller. Det är inte debatten som har gjort att läget är oklart utan det är utslaget i högsta domstolen – där vi fick ett prejudikat, som säger att man kan

använda narkotika utan att därför inneha den i narkotikastrafflagens mening. Det är således en lucka i lagen.

Vi trodde väl alla – jag trodde det i alla fall – att den del av lagen som talar om innehav var tillräcklig för att man skulle kunna komma åt innehav och missbruk i alla dess delar. Men genom HD-domen upptäckte vi att det finns en liten bit som inte täcks in genom lagstiftningen. Det är alltså den lilla frizonen som vi nu vill täppa till.

Vad sedan gäller påståendet att kriminalisering skulle motverka och försvåra det sociala arbetet – på grund av att ungdomar och andra inte frivilligt skulle söka vård – tror jag inte att det håller. För det första är det tyvärr mycket få missbrukare som frivilligt söker vård. För det andra finns det ingen skyldighet för socialtjänst eller sjukvård att polisanmäla varje fall av missbruk. Tvärtom finns det inom både socialtjänsten och sjukvården sekretessregler, som skyddar den enskilde, och den sekretessen får brytas endast vid mycket grova brott. Dessutom finns det i dag, för personer under 18 år, möjlighet att få åtalsunderlåtelse för sitt brott i enlighet med 1 § i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. De kan i stället beredas vård för sitt missbruk.

Anf. 113 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Först till HD-domarna. De tar ju sikte på en mycket speciell situation, nämligen när någon har blivit bjuden på narkotika. Normalt sett föregås ju varje form av konsumtion av narkotika av ett innehav, och det är alltså brottsligt att befatta sig med narkotika. Varje slag av innehav är således kriminaliserat.

Sedan vill jag säga några ord till Elving Andersson om det här prejudikatet och vilka konsekvenser det har fått i den politiska debatten. Jag tror inte det är prejudikatet som ställt till trassel, utan jag tror det är den osakliga diskussion som har förts som har ställt till trassel i den politiska debatten. Så sent som för någon dag sedan såg jag ett inslag i Rapport, där reportern frågade folkpartiledaren Bengt Westerberg om han menade att några få gram cannabis i fickan skulle vara straffbart, och Bengt Westerberg svarade ja på den frågan. Ja, men det är ju straffbart i dag att ha några få gram cannabis i fickan!

Den oklarhet som tycks råda är en följd av den osakliga debatt som har förts av en del debattörer på den borgerliga sidan. Jag tänker exempelvis på den moderate partiledaren när han förra året, när debatten stod som hetast, sade att det är tillåtet att knarka i Sverige i dag, att samhället accepterar missbruk. Så är det ju inte. Samhället accepterar inte missbruket. Det är bara så att samhället har valt att inte använda strafflagen för att komma åt just missbrukarna. Samhället har valt att via sociala åtgärder och sociallagstiftningen komma åt just missbrukaren när han har intagit preparaten. Det är ett val som, tycker jag, är principiellt viktigt. Man skall inte straffa en människa som hamnat i ett berusningstillstånd i just egenskapen av missbrukare; han skall inte straffas av den orsaken. Hanteringen av narkotika skall man givetvis attackera med straffrättsliga metoder, men just i egenskap av

missbrukare skall han ha vård och behandling. Då är det inte strafflagen utan vårdlagstiftningen och sociallagstiftningen som skall tillämpas. Det är stödet, hjälpen, vården som behövs.

Jag tycker att det är viktigt att slå fast att ungdomar inte börjar knarka därför att konsumtionen inte omfattas av strafflagen. De slutar inte heller knarka för att de får böter eller fängelse på grund av att de är berusade.

Anf. 114 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Nu medgav Lars-Erik Lövdén att det finns en lucka i lagstiftningen för det fall man t. ex. blir bjuden på narkotika. Om man blir bjuden på den är det inte straffbart att befatta sig med den – det är ju det som HD-domen har klargjort.

Om det alltså råder oklarheter om vad lagen medger och inte medger, som Lars-Erik Lövdén säger, kan vi ju mycket enkelt råda bot på det genom att se till att kriminalisera bruket av narkotika, genom att täppa till och ta bort den lilla frizon som finns kvar. Då kan det sedan inte råda några som helst oklarheter om vad lagen och lagstiftningen innebär.

Det är helt riktigt att missbrukaren för sitt missbruk skall erbjudas vård och behandling och stöd av olika slag för att komma ur sitt missbruk. Om en missbrukare råkar ha ett gram hasch på sig skall han alltså kunna straffas, men om han brukar narkotika men hunnit släppa eller lämna ifrån sig haschet vid tillfället skall han inte kunna straffas. Det är en inkonsekvens i resonemanget.

Jag tror att en kriminalisering faktiskt också har en ganska stor preventiv effekt. Vi har i dag en växande grupp av narkotikamissbrukare som inte tillhör de utslagnas skara utan återfinns i bl. a. medel- och överklassens akademikerkretsar. Bl. a. för de grupperna tror jag att en kriminalisering skulle ha en mycket stor preventiv effekt.

Anf. 115 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Som jag framhöll i mitt tidigare inlägg har man från lagstiftarens sida valt att använda sociallagstiftning för att komma till rätta med problemet för den grupp som har ett berusningstillstånd.

Utskottsmajoriteten skriver i betänkandet att det finns en liten straffri zon och hänvisar till HD-domen. "Det är bara i speciella situationer som en konsumtion utan föregående straffbart innehav kan tänkas föreligga – – –, t. ex. om någon blivit bjuden på narkotika direkt ur en spruta eller en pipa." I alla andra fall föregås konsumtionen normalt av ett innehav, och då finns det också möjligheter att ingripa med straffrättsliga instrument för att komma åt detta missbruk.

Det är principiellt sett viktigt om man skall kriminalisera själva berusningstillståndet eller inte. Om man kriminaliserar ett missbruk, hur går det då med den frivilliga vården, som ändå varit relativt framgångsrik under dessa år?

Man kan ställa detta i relation till moderaternas krav på att i större tätorter samlokalisera socialtjänsten och polisen. Tror Elving Andersson att narkomanen frivilligt söker sig till socialvården för att få hjälp i sin situation då han

har hotet om straff hängande över sig?

Den andra fråga som jag ställde i mitt anförande var: Varför negligerar ni helt och hållet bevisproblemen när det gäller kriminalisering av missbruket? Det finns uppenbarligen ett bevisproblem. Cannabis finns, som jag nämnde, kvar i kroppen mycket lång tid, vilket innebär att ett urinprov som visar cannabis inte säkert beror på intagning som skett just då, utan det kanske kan hänföras till ett gammalt tillfälle då vederbörande redan blivit straffad just för intag av narkotika.

Det finns alltså mycket svåra bevisproblem som jag tycker att man helt och hållet bortser ifrån.

Att blåsa upp frågan om kriminalisering av missbruk av narkotika är en skenmanöver, en flykt från verkligheten. Det är ett försök att av partitaktiska skäl inför valrörelsen utnyttja en utsatt grupp.

Andre vice talmannen anmälde att Elving Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 116 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vissa borgerliga krafter är i dag i rörelse för att inför valet spekulera i social reaktion. Offren för detta spel med primitiva stämningar, social ångest och allmänna fördomar är de fattiga, de utslagna, människorna med missbruksproblem. Men redan börjar man i god 30-talsstil också att dra in helt andra medborgargrupper i hetsen. Den senaste varianten av osmakligheter i denna bransch är moderatledarens utspel häromdagen mot homosexuella.

Det är intressant att se hur de som brukar tala så mycket om frihet, i sådana här sammanhang ställer sig på ett helt annorlunda sätt till frågan om respekt för individen och de medborgerliga fri- och rättigheterna. I sådana här sammanhang talar de inte om frihet, utan bara om hot, tvång, kriminalisering, häktning, straff.

Straffprincipen i samhället skall gälla vid skadliga gärningar och förkastliga handlingar begångna mot andra människor eller mot det mänskliga kollektivet. Men man skall inte bestraffa människor för att de är självdestruktiva, därför att de hemfallit åt missbruk. Sådana människor skall ha samhällets stöd att ta sig ur sin destruktiva situation.

Särskilt allvarligt är om man sätter kriminalitetens stämpel på unga människor som är drogmissbrukare. Den stämpeln finns där sedan hela livet.

Den svenska socialtjänsten bygger på principen om demokrati, solidaritet och mänsklig helhetssyn.

Demokrati innebär att man skall respektera medborgerliga fri- och rättigheter, att man skall stärka människans förmåga att ta hand om sitt eget liv och att man i vårdarbetet skall ge utrymme för medinflytande från människan själv.

Solidaritet innebär att man skall komma ifrån överhetsmetoder, så långt möjligt också tvångsåtgärder, och bygga sitt arbete med människorna på förtroende.

Helhetssyn innebär att man inte skall fixera sig vid drogen och missbruket som sådant utan se till och i arbetet utgå från människans samlade situation.

Kriminalisering av och straff för drogmissbruk som sådant står i skarp motsättning till alla dessa grundprinciper.

Det kan också allvarligt sättas i tvivelsmål om principen om kriminalisering av missbruk som sådant har någon verklig folklig förankring. Det finns visserligen en beställd Sifo-undersökning, där frågan om all befattning med narkotika skulle vara straffbar möttes av ett överväldigande ja av de tillfrågade, troligen – eller man kan säga med stor säkerhet – därför att begreppet befattning i den allmänna föreställningsvärlden inte omedelbart kopplas också till missbruk. Statistiska centralbyrån gjorde på en klientorganisations uppdrag en likadan enkätundersökning, där man ställde frågan så här: Skall missbrukare ha vård eller straff? Då blev det ett överväldigande gensvar för att missbrukaren skall ha vård.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna tog klar ställning mot kriminalisering av missbruk och missbrukare när denna fråga diskuterades i höstas. Vår partikongress i januari gav ett kraftfullt stöd åt denna linje. Konsekvensen av detta är för vår del ett klart bifall till utskottets förslag.

Anf. 117 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag vill bara mycket kort säga till Jörn Svensson att Ulf Adelsohn inte har gjort något utspel om de homosexuella, utan han har svarat på frågor i samband med en diskussion i City-kyrkan.

En fråga var huruvida vi skall låta äktenskapets civilrättsliga verkningar gälla också homosexuella, och han svarade för vårt partis räkning att han tycker inte det. Men det hindrar ju inte att homosexuella kan leva och bo ihop i stort sett som de vill och i övrigt sluta vilka avtal de vill.

Sedan tog han också ställning till adoptionsfrågan. Så något utspel har det inte varit.

Vad jag därutöver ville säga var att i den stora narkotikadebatt som vi hade i höstas ägnade jag faktiskt en mycket stor del i mitt anförande åt att säga precis det som jag sade till Lars-Erik Lövdén nu, att vi aldrig har trott och inte heller nu tror att det kriminalrättsliga ingripandet är det väsentliga. Jag tror att det har en viktig normbildande verkan, men det viktigaste i kampen mot knarket är den attityd som växer fram bland ungdomar, i hem och familj och i kamratkretsen. Att man där kan få till stånd en attitydbildning som bygger på trygghet, samarbete och samvaro i fina former är det viktigaste ledet när det gäller att bekämpa narkotikabruket.

Så jag förstår inte Jörn Svenssons resonemang om att de borgerliga enbart skulle vara ute efter att skapa ett strafftänkande. Det är inte detta det handlar om. Debatten har koncentrerats till frågan om kriminalisering enbart på den grunden att det är på den punkten som vi har blivit oense i utskottet. Det är då naturligt att det blir en koncentration på detta i debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Justitieutskottets betänkande 25
Punkt 2
Mom. 2 (antalet nämndemän i tingsrätt m. m.)
Antalet nämndemän i tingsrätt
Utskottets hemställan bifölls med 140 röster mot 132 för reservation 1 av Karin Söder m. fl. i motsvarande del. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Omröstningsreglerna i tingsrätt
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Karin Söder m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (ersättning till nämndemän)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Karin Söder m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment
Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 26
Mom. 1 (kriminalisering av all icke-medicinsk befattning med narkotika)
Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 131 för reservation 1 av Karin Söder m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (gärningsformer i narkotikastrafflagen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Karin Söder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (åtgärdsprogram mot narkotika på kriminalvårdsanstalterna)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karin Söder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (samverkan polis–socialtjänst–kriminalvård m. m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Karin Söder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (samordning av resurser mot narkotikamissbruket)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Karin Söder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (samordning tull–polis)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Karin Söder m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till ungdomsorganisationer

18 § Anslag till ungdomsorganisationer

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1984/85:17 om anslag till ungdomsorganisationer (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 118 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Runt om i vårt land är hundratusentals ungdomar på sin fritid sysselsatta med idrotts- eller föreningsaktiviteter – i studiecirklar, träningspass och tävlingar. Det är en verksamhet som har stort värde, och den förtjänar samhällets helhjärtade stöd och uppmuntran.

Det råder över partigränserna enighet om att ungdomsföreningar måste tillförsäkras en viss grundtrygghet för sin verksamhet, en trygghet som inte nödvändigtvis måste mätas i ett visst antal miljoner kronor. Upplåtelse av lokaler och idrottsanläggningar, hjälp med gemensamma planerings- och administrationsuppgifter, kommunal borgen för egna åtaganden etc. kan vara värdefullt. I vilka former stödet i övrigt skall utgå, hur högt det skall vara i reda pengar och var det skall sättas in kan diskuteras, likaså vilket ansvar stat, landsting och kommuner skall ta på sig.

Kulturutskottet aviserade vid förra årets budgetbehandling att en översyn av bidragsreglerna skulle göras av statens ungdomsråd. Någon sådan översyn har inte hörts av. I två tidigare utredningar däremot – Bidrag till folkrörelser (SOU 1979:60) samt Fritidspolitik och samhällsstöd (statens ungdomsråd 1981) – har man slagit fast principen att statligt stöd bör ges till riksorganisationer, landstingsbidrag till regionala organisationer och kommunala bidrag till lokal verksamhet.

Statens ungdomsråd skriver 1981: Vi anser att ett framtida bidragssystem bör leda till ökad samordning, avgränsning och målinriktning av samhällets stöd inom och mellan stat, landsting och kommun. Den statliga utredningen SOU 1979:60 säger bl. a.: En princip för bidragsgivningen som bör eftersträvas är att statliga bidrag inte mer än undantagsvis bör utgå till lokal verksamhet.

Från moderat håll har vi väckt motioner som behandlas i föreliggande betänkande 1984/85:17. I våra motioner drar vi konsekvenserna av de nämnda principerna och förordar en renodling av bidragen. Våra förslag berör främst statens bidrag till lokala ungdomsaktiviteter. Vi anser att kommunerna, som har de bästa möjligheterna att bedöma de lokala organisationernas samlade behov, bör svara för hela stödet till lokal verksamhet. Kommunerna tillämpar i regel en bidragsordning med samma konstruktion som staten. Som det nu fungerar har föreningarna att rekvirera bidrag från två olika huvudmän, vilket innebär en onödig och tidsödande pappershantering. Det är tid som borde kunna utnyttjas bättre enligt varje förenings syfte.

Utskottsbetänkandet behandlar också de statliga bidragen till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna samt de s. k. projektbidragen. Att vi från moderat sida yrkar avslag beträffande vissa statliga bidrag innebär inte – det förtjänar att påpekas – att vi menar att verksamheten skall minska i

motsvarande grad, utan att kommunerna har att väga den mot andra kommunala åtaganden.

Vad projektbidragen beträffar förhåller det sig något annorlunda. Vi anser att dessa har en styrande effekt på föreningarnas verksamhet, kanske på bekostnad av basverksamheten, och att ett generellt stöd är att föredra. Också på den punkten stämmer våra förslag väl överens med de synpunkter som organisationerna själva fört fram i olika remissvar: det är önskvärt med en samordning av bidragen, eftersom bristen på överblick och de splittrade kriterier och bedömningsgrunder som tillämpas gör det administrativa arbetet onödigt tungt. Och – med ett direkt citat från den utredning som jag tidigare refererat till: specialdestinerade bidrag bör successivt avvecklas till förmån för generella. Sedan detta konstaterats i en offentlig utredning har i stället ytterligare ett specialdestinerat bidrag inrättats, nämligen det som gäller ferieverksamhet från 1981. Vi föreslår att dessa bidrag inte betalas över statsbudgeten utan får beslutas av kommunerna, i den utsträckning som dessa anser det lämpligt eller nödvändigt.

En bestämmelse för statligt ungdomsstöd som kritiserats från olika håll är de strikt uppdragna åldersgränserna. Inom kommunerna har dessa mjukats upp, och vi anser att också för det centrala stödet åldersgränserna bör kunna omprövas. Vi har föreslagit att gränsen dras vid 21 år i stället för vid 25 år och beräknar därvid en besparing på omkring 10 milj. kr. Av detta belopp vill vi föra tillbaka 2 milj. kr. att användas till en förstärkning av ledarutbildningen. Enligt många ungdomsorganisationer finns det ett stort behov av medel för sådan utbildning. De många frivilliga och oftast obetalda ungdomsledarna gör en ovärderlig insats och skall åtminstone inte själva behöva betala sina fortbildningskurser.

Ett genomförande av de förslag som jag redovisat innebär en radikal nedskärning av statens ungdomsråds arbetsuppgifter. Återstående uppgifter bör föras över till andra myndigheter och ungdomsrådet sålunda avvecklas.

Vidare yrkar vi avslag på extra anslag till de politiska ungdomsorganisationerna för deras medverkan i valrörelsen 1985. Kommentarer är kanske överflödiga. Är inte valarbetet en vital del av dessa organisationers reguljära verksamhet?

Herr talman! Jag vill alltså yrka bifall till reservationerna 1, 2, 6, 9, 10 och 13.

Anf. 119 KARL BOO (c):

Herr talman! Ungdomens situation i dagens samhälle har både ljusa och mörka skiftningar.

Tillgången på utbildning är generellt god och skapar i sig en bra grund för ett yrkesverksamt liv. Självfallet måste alltid en ständig anpassning och förstärkning ske.

Det mörka är att många efter utbildningen har svårt att få arbete, och därmed kommer ofta en känsla fram av att hon eller han inte är intressant i samhällsgemenskapen.

En viktig brygga för ungdomen mot framtiden är verksamheten i barn- och

ungdomsorganisationer. Det gäller både det sociala och det kulturella mönstret. Genom verksamhet i ideella ungdomsorganisationer får ungdomarna också en möjlighet att själva i gemenskap träna för ett samhällsengagemang i ansvar, omsorg om varandra och delaktighet i utvecklingen. Det gäller inte minst arbetet i lokala grupper och lag. Med detta undviker vi ett kallt och egoistiskt framtida samhälle.

Från centerrörelsen ser vi verksamheten i barn- och ungdomsorganisationerna som ytterst angelägen. Vi vill också bygga ut stödet, alltefter de ekonomiska förutsättningarna. Det är självfallet nödvändigt att så sker.

Man måste ställa sig frågande till hur moderata samlingspartiet mot den bakgrund som jag här har antytt kan yrka att bl. a. hela det statliga bidraget till ungdomsorganisationerna på 86 milj. kr. skall avvecklas. Talet om att kommunerna skall ta på sig det ökade ansvaret är bara tal – det inträffar inte i verkligheten. Finns det någon kommun i hela landet där moderaterna föreslår att statsbidragets bortfall skall ersättas med kommunala medel? Säkert inte. Nej, det blir den nödvändiga verksamheten i organisationerna som blir lidande, och de unga blir förlorarna.

Moderaternas förslag om avveckling av statens ungdomsråd avvisas också av oss från centern. Det är en självklar fördel att ungdomsorganisationerna har ett gemensamt forum för att diskutera och utveckla sina verksamhetsinriktningar och ta till vara sina intressen.

Det förs en ökad diskussion om att projektbidragens omfattning eventuellt skulle kunna minskas och ersättas av en höjning av grundbidragen. Ur planeringssynpunkt och med tanke på egen viljeinriktning i verksamheten är det uppenbart att en satsning på förstärkta grundbidrag är den bästa framtida lösningen. Projektbidrag i tidsbegränsad omfattning är självfallet angelägna – t. ex. satsningen på ungdomsåret – men däremot kan projektbidrag som löper år efter år ifrågasättas. Den diskussionen har förts från flera håll, bl. a. i en motion av Margot Wallström som nu behandlas.

I reservation nr 3 föreslår vi att bidraget till ferieverksamheten, som är ett årligt projektbidrag, minskas med 700 000 kr. och att det rörliga bidraget till ungdomsorganisationerna räknas upp med en krona eller samma bruttobelopp.

1982/83 års riksmöte beslöt på förslag av ett enhälligt kulturutskott att göra ett tillkännagivande till regeringen beträffande behovet av statsbidrag till de s. k. radioorganisationerna. Dessa har stor samhällsbetydelse i många svåra situationer. Regeringen har dock inte funnit anledning att efterkomma riksdagens enhälliga hemställan. I reservation 11 begär vi från centern att regeringen återkommer med förslag till riksdagen angående statsbidraget till radioorganisationerna.

Herr talman! I denna sena timme skall jag nöja mig med dessa synpunkter och yrkar bifall till reservationerna 3, 8, 11 och 15 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 120 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall i detta anförande tala med anledning av reservation 5 från vänsterpartiet kommunisterna angående musikprojekt för ungdom.

Ungdomen är framtiden. Det är dagens barn och ungdom som är morgondagens vuxna. Detta enkla och självklara faktum borde i alla samhällen innebära att man satsar på ungdomen, att man ger de unga möjligheter, resurser och förtroende att vara med och forma sin uppväxt och framtid. De unga måste få delta och ta ansvar i samhällslivet och dess utveckling. Endast på detta sätt kan optimism och framtidstro skapas hos den unga generationen.

I dagens samhälle fungerar inte dessa självklarheter. Sällan får de unga ta ansvar eller aktivt delta i samhällsutvecklingen. När det prutas i stats- och kommunbudget drabbas ofta arbetarklassens unga särskilt hårt.

Denna situation har lett till att de unga i dag saknar en meningsfull roll i samhället. Detta är en farlig fostran, som leder långt bort från arbetarrörelsens ideal om rättvisa och solidaritet.

Utan tvivel är det många unga som har fastnat i de kommersiella krafternas gap. Men det finns också breda ungdomsgrupper som vägrar att låta sig hunsas och som i stället skapar sina egna identiteter och kulturer. Till denna breda progressiva ungdomsrörelse kan räknas Elevorganisationen, freds- och miljöaktivister, arbetarrörelsens ungdomsförbund och många fler. Hit hör också den breda ungdomliga musikrörelse som växer fram i landet. Alltför ofta bemöts denna nya livskraftiga musikrörelse med oförståelse och direkt motvilja från delar av den äldre generationen och från många politiker i stat och kommun. Den unga musikrörelsen kräver resurser och lokaler för att utveckla sin musik. Man har i flertalet fall mötts av ett kallt avvisande med hänvisning till pressade budgetplaner.

Det måste stå klart för alla att dessa investeringar i att bygga eller rusta upp hus, som blir "ungdomens och musikens hus" runt om i svenska kommuner, är investeringar för framtiden. Pengar som inte satsas på detta utan som det snålas in på i dag får vi mångdubbelt betala i morgon med ökade sociala problem. Att skapa ett nationellt program med en satsning på resurser för att bygga och rusta upp hus till den unga livskraftiga musik- och kulturrörelsen i vårt land är en viktig uppgift; en investering vilken formar unga människor, som får delaktighet och ansvar i samhället, som lär sig rättvisa och solidaritet i praktiken och som genom aktivt deltagande i styrandet av dessa "ungdomens hus" vinner mängder av erfarenheter.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den i betänkandet intagna reservationen nr 5 från vänsterpartiet kommunisterna.

Anf. 121 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de välformulerade reservationer som bär mitt namn.

För det första anser vi inom folkpartiet att de bidrag som statens ungdomsråd fördelar i större utsträckning bör vara reguljära och i mindre utsträckning vara specialdestinerade. Det gäller särskilt bidraget till ferieverksamhet.

För det andra anser vi att statens ungdomsråd bör få en bredare parlamentarisk sammansättning för att därmed skapa bättre garantier för insyn och kritisk granskning.

För det tredje anser vi att statens ungdomsråd inte skall ägna sig åt forskning om ungdom. Det bör ske under vetenskapligt betryggande former.

För det fjärde anser vi att studentförbunden bör få bidrag enligt samma normer som gäller för kvinnoorganisationerna.

Slutligen, herr talman, anser jag att moderaternas prutning av 86 miljoner på ungdomsorganisationernas lokala aktivitetsstöd är huvudlös.

Anf. 122 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Folkrörelsernas betydelse för den demokratiska utvecklingen är unik i vårt land.

Som bärare av idéer och värderingar är folkrörelserna en självständig kraft i samhället som engagerar en stor del av befolkningen att söka kunskap, delta i opinionsbildning och ta eget ansvar. Det behövs levande folkrörelser, ty dessa ger möjlighet för många människor att bli delaktiga i samhällsutvecklingen. Det är särskilt viktigt att vi har levande barn- och ungdomsorganisationer och att barn och ungdomar tidigt kommer i kontakt med föreningslivet. Undersökningar visar nämligen att barn och ungdomar som inte kommer med i någon förening före tolv års ålder sällan blir föreningsaktiva senare i livet. Det är därför särskilt viktigt att samhället satsar på barns och ungdomars egna organisationer.

Kulturutskottets betänkande nr 17 behandlar anslaget till ungdomsorganisationerna. Moderata samlingspartiet har i flera reservationer föreslagit ett minskat statligt stöd till ungdomsverksamhet. Moderaterna föreslår att statens ungdomsråd skall avvecklas, att det lokala aktivitetsstödet och feriebidraget avvecklas samt att den övre åldersgränsen sänks från 25 till 21 år för statligt bidrag till central verksamhet.

Förslagen visar tydligt hur moderaterna ser på samhällets stöd till barns och ungdomars fritidsverksamhet – den grupp som i dag kanske har den svåraste och tuffaste fritidstillvaron. Om moderaternas förslag blev verklighet skulle det innebära en katastrof för många av våra barn- och ungdomsorganisationer, som utför ett utomordentligt fint arbete och som betyder oerhört mycket för barns och ungdomars demokratiska fostran och för en meningsfylld fritidsverksamhet.

Att ta bort det statliga lokala aktivitetsstödet skulle innbära ett hårt slag för idrotten och dess ungdomsverksamhet. Drygt 80 % av det lokala aktivitetsstödet går nämligen till våra idrottsorganisationer.

Alla kan säkert förstå vad det skulle innebära för landets idrottsföreningars ungdomsverksamhet om dessa pengar inte fanns. Förslaget är ett dråpslag mot hela Idrottssverige, för det är med hjälp av det statliga bidraget som huvuddelen av landets idrottsföreningar bedriver sin barn- och ungdomsverksamhet. Stöden är basen för de flesta idrottsföreningars verksamhet. Redan i dag satsar idrottsföreningarnas ledare och barnens föräldrar mycket av sin fritid utan ekonomisk ersättning. Så är det i folkrörelserna. Trots detta

är det tack vare aktivitetstödet som man får verksamheten att gå runt.

Moderaterna föreslår också en avveckling av stödet till ungdomsorganisationernas ferieverksamhet. Skulle detta förslag bli verklighet skulle ca 100 000 barn och ungdomar gå miste om en läger- och friluftsaktivitet under sin skolledighet. Vi vet genom flera undersökningar att många barn och ungdomar inte har möjlighet att delta i en meningsfylld fritidsverksamhet under sina ferier, eftersom familjens ekonomi tvingar dem kvar på hemorten under semester och ledighet. Oftast stänger också fritidshem och andra verksamheter.

Vidare föreslår moderaterna att den högsta åldersgränsen för statligt bidrag till central verksamhet sänks från 25 till 21 år. Även detta förslag skulle slå hårt mot barn- och ungdomsorganisationerna. Det är mycket viktigt att ha litet äldre ungdomar i verksamheten, därför att det ger en viss stadga. Dessutom vet vi att åldersgruppen 20–24 år hör till de av arbetslöshet värst drabbade. Det motiverar särskilt att samhället ställer upp för ungdomsorganisationerna och stöttar dem.

Moderata samlingspartiet anser att det är en kommunal angelägenhet att stödja den lokala verksamheten. Man antyder därmed att kommunerna skall ersätta det uteblivna statliga bidraget. Men varifrån skall de få pengarna? Moderaterna vill dra in statligt stöd till kommunerna med ca 5–6 miljarder kronor. Kommunerna måste då göra motsvarande besparingar, om de inte vill höja skatten – och det vill inte moderaterna.

Detta går inte ihop. För de moderata kommunpolitikerna borde det vara naturligt att spara på samma områden som partivännerna i riksdagen gör. Kommunpolitikerna kan också fråga: Varför skall kommunerna satsa på sådant som staten inte finner det värt att bidra med pengar till?

Herr talman! Vad gäller övriga reservationer vill jag hänvisa till utskottets motiveringar. Jag vill yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Gunnar Olsson, Gunnar Ström, Nils Nordh, Ingegerd Elm, Ulla Johansson, Anders Nilsson, Margareta Hemmingsson, Tyra Johansson, Catarina Rönnung och Lahja Exner (alla s).

Anf. 123 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Herr talman! Berit Oscarsson talar om ett dråpslag riktat mot hela Idrottssverige. Detta dråpslag skulle vara vårt förslag om indraget statligt aktivitetsstöd till lokal verksamhet. Det är ju inte bara vi moderater som föreslagit detta. I mitt anförande gav jag exempel på en statlig utredning som kommit fram till samma resultat. Jag gav exempel från statens ungdomsråds egen utredning, som också hade kommit fram till att statligt stöd skall ges till centrala organisationer, regionalt stöd till regionala organisationer och kommunalt stöd till lokala aktiviteter. Vad innebär detta för enskilda deltagare i de här sammankomsterna, som det heter? Det innebär högst 2 kr. per sammankomst, om man själv skall ersätta bortfallet av de här 10 kronorna per sammankomst. Det får vara fem deltagare i varje samman-

komst. Detta är inte något dråpslag mot Idrottssverige.

Ferieverksamheten inrättades 1981. Alla olyckor som Berit Oscarsson förutspådde skulle inträffa om vi inte fick bidraget ersatt av kommunerna skulle alltså ha varit verkliga före 1981. Det stämmer inte riktigt med erfarenheten.

När det sedan gäller 21–25-åringar som är arbetslösa vill jag säga att arbetslösheten skall bekämpas med andra medel än med stöd till fritidssysselsättningar. Det är ju här fråga om bidrag till fritidsaktiviteter, och de ungdomar mellan 21 och 25 år som har arbete hör till de verkligt köpstarka i samhället och bör kunna betala den lilla avgift som det skulle bli fråga om ifall stödet skulle falla bort. För övrigt känner jag till många kommuner som redan nu har förklarat sig villiga att ersätta ett eventuellt bortfall av statligt stöd till lokala aktiviteter.

Anf. 124 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Gunnel Liljegren säger att det inte är fråga om något dråpslag mot Idrottssverige. Låt mig då citera Karl Frithiofson, ordförande i riksidrottsförbundet. Han säger: "Jag har aldrig tidigare upplevt ett liknande anfall mot idrotten."

Många representanter för idrotten i Sverige har också reagerat väldigt starkt mot det här förslaget. I mitt län har man gått ut ifrån länets olika idrottsorganisationer och frågat kommunerna om de är beredda att ställa upp med motsvarande bidrag som man kommer att förlora, om det statliga bidraget skulle försvinna. En rad aktiva har alltså reagerat. Även partivänner till Gunnel Liljegren har sagt att det här är ett dåligt förslag.

Man kan ju fråga sig vad man skall ersätta pengarna med, om man inte får bidrag från stat eller kommun. Skall man gå ut och samla papper eller skall man spela mera bingo? Skall man starta lotterier eller vad skall man göra för något?

Gunnel Liljegren säger också att det är fråga om en krävande pappersexercis. Jag måste som aktiv ledare i en ungdomsorganisation säga att jag aldrig har upplevt det arbetet som någon krävande pappersexercis. Det är fråga om pengar som behövs för att man skall kunna driva en meningsfull fritidsverksamhet för våra barn och ungdomar.

Gunnel Liljegren sade också att de politiska ungdomsförbunden inte skulle behöva det särskilda stödet för valarbete. Det skulle ingå i deras reguljära arbete. Kan man då också säga att valarbete ingår i moderata samlingspartiets ordinarie arbete? Behöver man då inte något särskilt stöd?

Anf. 125 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Herr talman! Den här debatten börjar föra litet väl långt. Jag kan bara inom parentes säga att vi från moderaterna har avstyrkt extra stöd i samband med valarbete över hela linjen. Det bör gälla också ungdomsförbunden.

Den besparing vi föreslår kan också nämnas i andra termer. 1,5 % av de samlade kommunala utgifterna för fritidssektorn är verkligheten när det gäller dråpslaget. Det förvånar mig att Berit Oscarssons sagesmän varit så

sena i reaktionen. Det här förslaget förde vi fram exakt likadant vid förra årets budgetbehandling utan att det framkallade de här reaktionerna. Man får en känsla av att det är fråga om mycket välregisserade reaktioner från olika håll.

Anf. 126 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Gunnel Liljegren att vi även förra året reagerade mot det här förslaget – och övriga förslag som moderata samlingspartiet lade fram. Vi protesterade alltså mot förslaget. Det var bara det att det inte väckte samma uppmärksamhet som det har väckt nu.

Detta är alltså inte någonting ogenomtänkt från moderata samlingspartiets sida, utan det är en politisk viljeinriktning – att dra ned stödet till idrotten och till barn- och ungdomsorganisationerna.

Andre vice talmannen anmälde att Gunnel Liljegren anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 127 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall be att få börja med att citera en av den svenska sportjournalistikens mest lästa och kanske mest uppskattade skribenter – Birger Bure. Han har betecknat det lokala aktivitetsstödet som "en kroppspulsåder i svensk idrotts rika föreningsliv". Jag tycker att det är en mycket träffande beskrivning av den betydelse som det lokala aktivitetsstödet har för idrottsrörelsen – och inte bara för idrottsrörelsen utan också för den ideella ungdomsrörelsen i dess helhet. Men genom att idrottsrörelsen är vårt lands största folkrörelse – den innefattar faktiskt 2,5 miljoner organiserade medlemmar – har idrottsrörelsen den största delen av detta anslag. Den tar 71 miljoner av de 86 miljoner som det totala anslaget utgör.

Det är inte de stora och rika föreningarna som proportionellt får den största nyttan av det här anslaget, utan det är den rika floran av små föreningar som till största delen är beroende av detta anslag. Det är speciellt de föreningar som har sin verksamhet riktad mot de yngre åldersklasserna och mot den del av idrottsrörelsen som inte ens idrottens belackare kan beteckna som annat än en i högsta grad idealistisk folkrörelse.

Jag betraktar som mycket illavarslande och rent ut sagt tråkigt att moderata samlingspartiet har lagt fram den här motionen och följt upp den med en reservation i utskottet. Jag tar mig friheten att på den svenska idrottens vägnar formulera en skarp protest mot att man försöker dra bort detta viktiga stöd från idrottsrörelsen. Jag hoppas att moderata samlingspartiet tar kontakt med de ledande företrädarna för svensk idrott och hör deras åsikter om detta stöd. Och om man inte tror på de främsta ledarna – gå ut bland föreningsledarna och fråga dem vad det här stödet betyder för deras egen verksamhet! Ni kommer att få ett entydigt svar. Detta är en kroppspulsåder i svensk idrott, kommer de att svara.

Till slut vill jag ställa en fråga till moderata samlingspartiet. Har ni tänkt på vad indragningen av ungdomsstödet i det här fallet kan betyda i ökade

samhällskostnader då det gäller den institutionella ungdomsvården i andra sammanhang? Vi är väl här i riksdagen alla ense om att en rik fritidsverksamhet, och kanske främst idrottens verksamhet, bidrar till att hålla ungdomarna borta från andra sysselsättningar av skadligare karaktär. Detta låter kanske moraliserande, men det är faktiskt en ren och skär verklighet som jag skildrar.

Jag vädjar till moderata samlingspartiet att ta bort den här aktionen från sitt politiska program.

Anf. 128 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I diskussionen om det lokala aktivitetsstödet förekommer det mycket som jag skulle vilja beteckna som ren vulgärpropaganda. Jag beklagar att många som egentligen inte skulle delta i debatten på socialdemokraternas villkor gör detta.

Under ett antal år har jag varit verksam som idrottsledare. Jag inser mycket väl idrottens stora betydelse både för den allmänna folkfostran och i synnerhet för unga människor. Men här rör det sig om en principfråga om hur det samhälleliga stödet skall gå ut till ungdomsorganisationer och andra organisationer. Moderata samlingspartiet bygger sitt förslag på ett betänkande från 1979, där det sägs – vilket är mycket rimligt och normalt – att staten bör ge stöd till centrala organisationer. Till distriktsorganisationer och regionala organisationer ger landstingen stöd, och när det gäller de lokala föreningarna svarar kommunerna för stödet. Denna princip innebär det bästa möjliga både för föreningarna själva och för kommunerna, som har större möjligheter till direktkontakt.

Vårt förslag innebär alltså inte på något sätt ett avvisande av möjligheten för en kommun att gå in och bestrida de kostnader som kan bli aktuella till följd av att den statliga delen av aktivitetsstödet inte längre utgår. Det är ju den statliga delen som det rör sig om. Som Gunnel Liljegren sade tidigare har ett flertal kommuner redan uttalat att de är beredda att ta på sig den här kostnaden, som för övrigt är mindre än vad man får tillbaka genom slopandet av den lönefondsavgift som drabbar kommunerna. Redan detta kvittar kostnadsmässigt det hela.

Det väsentliga för föreningarna är att de även i fortsättningen kan bedriva sin verksamhet på det sätt som gynnar dem och ungdomarna bäst. Detta har ingenting att göra med principfrågan om vem som skall svara för stödet till olika kategorier av organisationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (formerna för bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 75 för reservation 1 av Lars Ahlmark m. fl.

Mom. 2 (medelsanvisningen till Bidrag till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 2 av Lars Ahlmark m. fl.,
dels reservation 3 av Karl Boo och Stina Gustavsson,
dels reservation 4 av Jan-Erik Wikström,
bifölls med acklamation.

Mom. 3 (musikprojekt för ungdom)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Eva Hjelmström – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (statens ungdomsråds uppgifter m. m. samt medelsanvisningen till Statens ungdomsråd)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 6 av Lars Ahlmark m. fl.,
dels reservation 7 av Jan-Erik Wikström,
bifölls med acklamation.

Mom. 6 (sänkning av övre åldersgränsen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lars Ahlmark m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (medelsanvisningen till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet)
Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 74 för reservation 13 av Lars Ahlmark m. fl.

Mom. 10 (bidrag till studentförbund)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Jan-Erik Wikström – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (bidrag till radioorganisationer)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Karl Boo och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

19 § Kammaren åtskildes kl. 23.53.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert